

ISÄ
TYÖ
KIRJA

ISÄTYÖKIRJA

Julkaisija: Isän näköinen -hanke

Teksti:

Kari Katajisto, Antti Laitinen, Heli Lappeteläinen (Suomen Setlementtiliitto ry.)

Ismo Pitkänen (Miessakit ry.)

Taitto ja grafiikka: Nina Huisman, Mustavalkea Oy

Kuvat: Antti Laitinen

Paino: Grano Oy, Vaasa 2020

ALKUSANAT

Suomalainen mies- ja isäkuva on laajentunut viime vuosikymmeninä. Tämän kehityksen ansiosta isillä on entistä enemmän tilaa toteuttaa itseään vanhempana. Tiedyt hyvinvoinnin haasteet ja sosiaaliset paineet kasautuvat silti usein edelleen miehille, ja näiden ongelmien sanoittaminen ja avoin käsitteleminen voidaan kokea haastavaksi. Vaikka isät osallistuvat yhä enemmän vanhemmuuteen, voivat he silti kokea tulevaisuuden ohitetuiksi erilaisissa lapsiperheillä suunnatuissa palveluissa, kuten neuvoloissa ja varhaiskasvatuksessa.

Näihin haasteisiin vastaamiseksi lähdettiin kehittämään Isän näköinen -hanketta. Jo suunnitteluvaiheessa pidettiin tärkeänä, että hankkeessa herätetään yhteiskunnallista keskustelua isien roolista vanhempana. Erityisesti haluttiin paneutua haastavissa elämäntilanteissa olevien isien kokemuksiin ja heidän osallisuutensa tukemiseen.

Kaksi vuotta kestäneen hankkeen aikana koulutettiin isiä kohtaavia ammattilaisia ja opiskelijoita, järjestettiin ryhmiä haastavissa asemissa oleville isille, kehitettiin isien kohtaamiseen materiaaleja ja verkostoiduttiin alan toimijoiden kanssa.

Lämpimät kiitokset kaikille yhteistyökumppaneille ajatusten vaihdosta ja näkemysten jakamisesta! Isyyttä yhä vaikuttavammin huomioivaan kohtaamiseen löytyy kentältä jo ilahduttavan runsaasti kiinnostusta ja osaamista. Olemme varmoja, että tällainen yhteistä hyvää tukeva työote vahvistuu myös tulevaisuudessa.

Hankkeen aikana kertyneistä kokemuksista ja oivalluksista on ammennettu näiden kansien väliin. Isän näköinen -hankkeen lopputuotoksena Isätyökirja jatkaa viestin välittämistä isien osallisuuden ja huomioimisen tärkeydestä. Toivomme, että teokselle tulee mahdollisimman ahkerasti käyttöä ja toimijat laidasta laitaan ottavat siitä kaiken irti. Antoisia lukuhetkiä!

Miessakkien toimistossa Helsingissä 3.12.2019

Tomi Timperi
toiminnanjohtaja

Antti Alén
hallinto- ja viestintäpäällikkö

ALKUSANAT - MIESSAKIT RY	3
JOHDANTO	7
ISÄN NÄKÖINEN KOHTAAMINEN	13
1. OSALLISTUVA ISYYS ON HYVÄKSI KOKO PERHEELLE	16
Osallistuva isyys tukee isän hyvinvointia	17
Osallistuva isä tukee lapsen hyvinvointia ja kehitystä	17
Aktiivinen isyys tekee hyvää parisuhteelle ja on myös yhteiskunnallisesti tärkeää	17
2. MUUTTUVAT MIEHEN MALLIT JA ISYYS	18
MIESTEN JA ISIEN HISTORIAA	19
Sukupuoliroolit ja -stereotypiat isänä olemisen taustalla	19
Miesidentiteetti isäidentiteetin taustalla	19
Miehenä olemisen kirjo on laajentunut	20
Oletus miehen pystyvyydestä aiheuttaa paineita	20
Sota ja jälleenrakennuksen aika ovat vaikuttaneet monen sukupolven ajan	20
MIESTEN JA ISIEN SOSIAALISET HAASTEET	21
Mieserityisellä osaamisella tartutaan miehille tyypillisiin ongelmiin	21
Sosiaalisten verkostojen niukkuus voi muodostua riskiksi	21
Hyvät tunnetaidot kantavat eri elämäntilanteissa	22
Miesten ongelmat korostuvat vaikeuksissa ja kynnys avun hakemiseen on korkea	22
Toiminnallinen reagoiminen ja haitalliset puolustusmekanismit	23
Kohdataanko miehet korostetun ongelmakekseisesti?	23
ISIEN ERITYISET HAASTEET	24
Uudet isänä olemisen tavat haastavat niin isiä kuin palvelujakin	24
Isät voivat luovuttaa vastuun perheen asioista äidille	25
Kokemus vanhemmuudesta syntyy usein isälle äitiä myöhemmin	26
Sivuun jäämisen ja riittämättömyyden tunteet haastavat isyyttä	27
Oman hyvinvoinnin sivuuttaminen	27
3. ISIEN TUKEMINEN PALVELUISSA: ISÄERITYINEN TYÖOTE	28
Järjestetään mahdollisuuksia ja poistetaan esteitä isien osallistumiselle	29
Isien erityinen huomioiminen tukee osallistumista ja osallisuutta	30
Isän tapa kokea, puhua ja ilmaista tunteitaan voi olla erilainen	30
Kuka on äänessä, kun kuullaan vanhempia?	31
Organisaatiossa on hyvä keskustella yhdessä isäkuvasta	31
4. ISYYDEN TUKEMINEN ERITYISISSÄ MUUTOS- JA KRIISITILANTEISSA	32
Isyys puheeksi myös kriiseissä	33
Isyys huomioon päihdekuntoutuksessa	33
Isien masennus voi oireilla eri tavoin kuin äideillä	34
Isät ja ero	36
Miehen työttömyys koettelee minuutta	38
Äkillisesti muuttunut isyys	38
Lapset tuovat toivoa vankila-isällekkin	40

5. SUKUPUOLI- JA KULTTUURISENSITIIVISYYS ON TIETOISTA MONINAISUUDEN HUOMAAMISTA	42
Sukupuolittuneita käytäntöjä ilmenee monilla elämäntilanteilla	43
Sukupuolisensitiivinen työote	44
Sukupuolten eroihin vaikuttavat monet asiat	44
Sukupuoliroolit omaksutaan suurelta osin jo lapsena	45
Kulttuurisensitiivisyys on tärkeää kansainvälistymisen myötä	45
Monissa kulttuureissa suvulla on sanansa sanottavana perheen päätöksissä, ydinperheen lisäksi	46

ISYYTTÄ TUKEVAT TYÖMENETELMÄT 49

1. VERTAISTOIMINTA VOIMAANNUTTAA JA TARJOAA TUKEA	50
Vertaistuki auttaa erityisesti haastavassa tilanteessa	51
Vertaistuella saavutetaan monia hyötyjä	51
Isä-lapsi -ryhmä vahvistaa isyyttä	51
2. HANKKEEN AIKANA KOKEILLUT VERTAISRYHMÄT JA TOIMINTAMALLIT	52
Isyys-ryhmämalli	54
Maahanmuuttajaisien vertaisryhmä	56
Valokuvatyöskentely vanhemmuuden tukena	58
Isien ilta, toimintamalli päiväkodeille	60

ISÄTYÖN SUUNNITELMA 63

1. ISÄTYÖN SUUNNITELMA EDISTÄÄ ISIEN TASAVERTAISUUTTA PALVELUISSA	64
Isätyön suunnitelma on osa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista	66
Tasa-arvoisena pidetty tapa voi tosiasiallisesti aiheuttaa isien epätasa-arvoa	66
Isä voi kokea ulkopuolisuutta palveluissa sekä haastavan tilanteensa että isyyden perusteella	67
Isät mukaan palveluiden kehittämiseen	67
2. ISÄTYÖN SUUNNITELMA -PROSESSI	68
Kenelle tarkoitettu	70
Isätyön suunnitelman neljä vaihetta	70
Kartoitus	71
Tavoitteet ja toimenpiteet	72
Toteutus	73
Seuranta	73
3. ESIMERKKEJÄ KYSELYPOHJISTA	74

LOPPUSANAT - SUOMEN SETLEMENTTILIITTO RY 81

LÄHTEET	82
----------------	----

JOHDANTO

Suomen Setlementtiliitto ry:n ja Miessakit ry:n Isän näköinen -ESR-hankkeen (2018–2020) tavoitteena on ollut vahvistaa miesten asemaa yhteiskunnassa tasavertaisina kasvattajina ja vanhempina. Tämä Isätyökirja tekee sitä työtä myös osaltaan. Kirja on tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatustalon ammattilaisille, opiskelijoille ja muille asiasta kiinnostuneille. Hankkeen toiminta-aikana on koottu isätyön alueellisia verkostoja hankepaikkakunnille (Kuopio, Jyväskylä, Helsinki ja Oulu) ja koulutettu yli 2000 sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatustalon ammattilaista ja opiskelijaa. Näiden lisäksi hankkeessa on pilotoitu isäryhmätoimintaa ja kokeiltu erilaisia menetelmiä isien tukemisessa ja osallistamisessa. Menetelmät on purettu helposti toteutettaviksi toimintaohjeiksi, joita kuka tahansa voi lähteä kokeilemaan.

Lapsistrategiaan 2040 liitettyssä professori Jouni Välijärven toimittamassa Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille -julkaisussa (2019) tuodaan selkeästi esille, että *”lasten arjessa isien läsnäolo ei kuitenkaan vielä toteudu läheskään täysimääräisenä. Voidaankin sanoa, että isissä on valtava, mutta pitkälti vielä hyödyntämätön hoivapotentiaali ja -resurssi. Isien osallisuuden tukeminen tasoittaa vastuita perheiden arjessa”* ja *”isien tasavertainen huomiointi alusta alkaen vahvistaa isien osallisuutta ja tukee kasvua täysivaltaiseksi vanhemmaksi.”*

Isistä pitää siis puhua edelleen, vaikka isät osallistuvat hyvin esimerkiksi neuvolakäynneille. Kuitenkin on asioita, joista julkinen puhe on ollut vähäistä tai olematonta. Esimerkiksi vuoden 2018 Vanhempainliiton julkaisemasta Vanhempain barometristä ilmenee, että yhteydenpito kouluun on erittäin suuressa määrin vain äitien harteilla. Vanhempainiltoihin ja muihin vanhemmille suunnattuihin palveluihin osallistuu useimmin perheen äiti. Tasavertainen vanhemmuus ja sen tukeminen vaativat niin palveluilta kuin myös perheen sisällä puhetta ja toimintaa, jolla isät saadaan entistä paremmin palveluihin mukaan. Toisaalta on tärkeää tunnistaa isyys voimavarana sellaisissakin palveluissa, joissa isyyttä ei ole aiemmin huomioitu.

Isätyökirja kokoaa hankkeen aikana tuotettua ja käytettyä materiaalia. Kokemuksia on ammennettu isäryhmistä, verkostoista ja koulutustilaisuuksista. Toiminnassamme on ollut mukana useita kokemusasiantuntijaisia, joiden tarinoita löytyy tästä Isätyökirjasta. Lisäksi hankkeen aikana on tehty isätyön suunnitelmia Järvenpään,

Kuopion ja Oulun kaupunkien sekä Muuramen kunnan kanssa. Isätyön suunnitelmia on toteutettu perinteisissä lapsiperhepalveluissa kuten neuvolan ja perhekeskusten kanssa, mutta myös esimerkiksi asunnottomien palveluissa, joissa isyyttä ei ole aiemmin ehkä huomattu tai huomioitu. Esittelemme isätyön suunnitelma -pilottien pohjalta syntyneen mallin, jota jokainen organisaatio voi hyödyntää omassa työssään. Isätyön suunnitelman ideana on ottaa isät paremmin palveluissa huomioon niin, että toiminta on tavoitteellista ja sitä tarkastellaan säännöllisin väliajoin.

Isätyökirjan keskeinen ja määrällisesti laajin osio liittyy "Isänäkökulma asiakastyössä" -koulutukseemme, jota olemme hankkeen aikana toteuttaneet ympäri Suomea. Tämä tiedollinen osuus Isätyökirjassa tuo esille niin miesten kuin isien haasteita eri tasoilla ja ympäristöissä. Tuomme myös vahvasti esille osallistuvan isyyden merkitystä ja vaikutuksia koko perheen hyvinvointiin. Nostamme esiin miesten ja isien hyvinvoinnin haasteita ja laajempia lähtökohtia, joita on hyvä ottaa huomioon, kunisiä kohdataan palveluissa.

Hankkeemme ja Isätyökirjan kaksi keskeistä käsitettä ovat isäerityinen ja sukupuolisensitiivinen työote. Isäerityisyys rakentuu mieserityisyyden taustasta ja samalla tuomme esiin monet isyyden muutos- ja kriisitilanteet, jotka vaikuttavat niin isiin kuin heitä kohtaaviin ammattilaisiin. Sukupuolisensitiivisessä työotteessa pidetään tavoitteena sitä, että isät kokevat oman roolinsa ja kykynsä vanhempina yhtä merkityksellisinä kuin äidit.

Vaikka Isätyökirja ja Isän näköinen -hanke on painottunut ammattilaisten ja palveluiden kehittämiseen, on muistettava, että kokonaisvaltaiseen isien parempaan kohtaamiseen ja osallisuuteen voidaan vaikuttaa esimerkiksi lainsäädännöllä ja kiinnittämällä huomiota työnantajien asenteisiin.

Isätyökirja tulee myös sähköiseen muotoon osoitteeseen www.isannakoinen.fi/isatyokirja. Painettuna kirjan voi tilata Setlementtiliitolta (setlementti.fi) ja Miessakeista (miessakit.fi). Kirjan taustamateriaalina on hyödynnetty Miessakit ry:n Peter Peitsalon, Ilmo Sanerin ja Timo Tikan sekä Loisto Setlementti ry:n Tatu Tossavaisen materiaaleja. Näiden lisäksi on käytetty myös Isätieto-opasta (2013), jonka ovat kirjoittaneet Milla Kekkonen, Johanna Lilja ja Karoliina Nieminen. Muut lähteet löytyvät teoksen lopusta.

Isätyön huoneentaulu

Isän näköinen -hanke kokosi kehittämisiltapäivään Jyvälän setlementtiin joukon vanhemmuuden ja isätyön ammattilaisia Jyvässeudulta. Kuntatoimijoista mukana olivat neuvoloiden ja nuorisopalvelujen edustajat. Lisäksi kuultiin seurakunnan perheneuvonnan, lastenpsykiatrian, päihdetyön asiantuntijoiden sekä setlementin näkemyksiä isien kohtaamisen ja isätyön kehittämisen tarpeista. Mukaan kutsuttu isä toi esiin arjen kokemuksia tilanteista, joissa mm. avioero ja työttömyys määrittävät isänä olemista.

Keskustelua käytiin mm. seuraavista teemoista:

- Miten isä, isyyttä ja isänä olemista voidaan tukea erilaisissa palveluissa?
- Miten otamme isät yksilöllisemmin huomioon ja kohdennamme omia työtapojamme paremmin miehille ja isille soveltuviksi ja heidät tavoittaviksi?
- Osallistuvatko isät palveluihin riittäväällä tavalla?
- Mitä isien osallistumiselta voidaan odottaa, miten se nykyisin toteutuu?

Keskustelua oli kuuntelemassa livekuvittaja Linda Saukko-Rauta. Hän koosti tilaisuuden annista erityisesti vuorovaikutukseen ja isien kohtaamiseen keskittyvän huoneentaulun. Siinä rohkaistaan osallistuvaan ja omannäköiseen isänä olemiseen ja sen tukemiseen.

Huoneentaulun löydät www.isannakoinen.fi

ISÄN
NÄKÖINEN
KOHTAAMINEN

Isän näköinen kohtaaminen -osio pohjautuu hankkeen aikana kehitettyyn ja toteutettuun koulutusrunkoon. Materiaalissa paneudutaan isien kohtaamiseen ja siihen vaikuttaviin erilaisiin tekijöihin.

Aluksi käydään läpi osallistuvan isyyden moninaisia hyötyjä. Sen jälkeen 2. luvussa tarkastellaan miehenä ja isänä olemisen historiaa sekä niiden vaikutuksia hyvinvointiin ja haasteisiin. Esiin nostetaan muun muassa sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen merkitys. Isien huomioimisen tapoja pohditaan luvussa 3 isäerityisen työtteen kautta. Luvussa 4. paneudutaan erityisen haastavissa elämäntilanteissa olevien isien tukemiseen. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyyttä käsittelevässä 5. luvussa palataan vielä tarkastelemaan sukupuolittuneita käytäntöjä ja sitä, miten tietoisuutta niistä voidaan lisätä.

1. OSALLISTUVA ISYYS ON HYVÄKSI KOKO PERHEELLE

Isien osallistumisella on lukuisia positiivisia vaikutuksia kaikille perheenjäsenille. On siis hyvä panostaa isien osallisuuteen, tarjota tilaa ja herätellä perheitä pohtimaan, miten heidän arjessaan vanhemmuus ja siihen kuuluvat vastuut tulevat jaetuiksi.

Osallistuva isyys tukee isän hyvinvointia

Kun mies toteuttaa aktiivisesti omaa isyyttänsä perheessä, puhutaan osallistuvasta isyydestä. Sen lisäksi, että perheen aikuisten on luonnollista jakaa keskenään vastuuta arjesta, isän aktiivinen osallistuminen mahdollistaa omannäköisen ja toimivan suhteen lapseen. Osallistuva isyys tuo uudenlaista sisältöä miehen elämään ja on yhteydessä myös miehen omaan terveyteen.

Lapsen kehityksen seuraaminen on jotain sellaista, mitä ei voi verrata mihinkään

muuhun elämässä. Lapsen myötä uudenlaiset positiiviset tunteet tukevat itsetunnon ja identiteetin vahvistumista; isyys antaa mahdollisuuden ilmaista hellyyttä ja huolenpitoa eri tavoin kuin muilla miehen elämäalueilla.

On näyttöä myös siitä, että aktiivinen isyys on yhteydessä miehen omaan psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Kun miesten terveyskäyttäytymistä on tutkittu, on havaittu, että miehet haluavat olla hyvänä esimerkkinä lapsilleen ja lastenlapsilleen.

Miehet kertovat lastensa vaikuttaneen siten, että elämäntapoja on muutettu: tupakointi on lopetettu tai sitä on ainakin vähennetty, samoin alkoholinkäyttöä on rajoitettu. Myös oman ruokavalion terveellisyyteen on kiinnitetty enemmän huomiota. Lapset voivat olla tässä puoli-soa tärkeämpiä.

Osallistuva isä tukee lapsen hyvinvointia ja kehitystä

Isän osallistumisella on erityinen merkitys lapsen kehitykselle. Suhteen isään tiedetään vaikuttavan lapsen kognitiiviseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Sitoutuneen isän on todettu vähentävän riskiä lapsen häiriökäyttäytymiseen ja tukevan lapsen sääntöjen noudattamista.

On niin ikään todettu, että hyvä suhde isään vähentää tytöillä tunne-elämän ja pojilla käytökseen liittyviä ongelmia. Isäsuhteen myötä lapselle kehittyy laajempi tunneskaala ja kokemus siitä, että voi itse vaikuttaa elämäänsä. Hyvät tunnetaidot ovat yleisesti yhteydessä parempaan itsetuntoon.

Monet erilaiset perhemallit toimivat hyvänä kasvuympäristönä lapselle. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheet, uusperheet ja sateenkaariperheet tukevat lapsen hyvinvointia ja kehitystä kullekin perheelle ominaisella tavalla.

Aktiivinen isyys tekee hyvää parisuhteelle ja on myös yhteiskunnallisesti tärkeää

Kun isä osallistuu perheeseen aktiivisena toimijana, hän ottaa enemmän vastuuta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Parisuhteelle jää enemmän aikaa ja vuorovaikutuksen edellytykset paranevat.

Kun äidillä on omaa aikaa ja mahdollisuus olla muutakin kuin äiti, se on

yhteydessä hänen hyvinvointiinsa ja tukee hänen tasa-arvon kokemustaan. Isän aktiivinen osallistuminen pienentää äidin riskiä masentua ja toisaalta tukee mahdollisesta masennuksesta toipumista.

Isien osallistuminen perhevapaiden pitämiseen lisää miesten ja naisten vä-

listä tasa-arvoa työelämässä. Se lisää myös isien kotiin jäämisen kulttuurista hyväksymistä, mikä vähentää tulevaisuudessa muiden isien sosiaalisia paineita ja madaltaa kynnystä jäädä koti-isäksi ja osallistua aktiivisemmin perheen arkeen.

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

"Monilla miehillä on pelkona, että töissä katsotaan pahalla, jos lähtee hakemaan perhevapaita. Voi olla epäselvyyttä myös siitä, mitkä omat oikeudet ovat ja miten vapaata edes haetaan."

"Kirjoitin yhdelle tulevalle isälle suoraan käteen paperilapun, josta sai konkreettisesti lukea esimiehelle, että mitä vapaata hakee ja miksi. Hyvin oli saanut vapaat."

Isiä kohtaavat ammatilliset ovat nostaneet esiin isien kynnyistä perhevapaan hakemiseen. Usein pelätään sen vaikuttavan työpaikalla suhtautumiseen tai urakehitykseen. Kokeilemisen myötä isät ovat kuitenkin usein huomanneet, että perhevapaan hakemiseen on töissä suhtauduttu hyvin ja suorastaan kannustettu käyttämään vapaita.

2.

MUUTTUVAT MIEHEN MALLIT JA ISYYS

Miehen ja isän rooliin liittyvät odotukset, niiden historia ja miesten haasteet vaikuttavat aina taustalla miehiä ja isiä kohdattaessa.

Perinteinen kuva mieheydestä ja isyydestä on muuttunut ajan kuluessa huomattavasti. Kuinka tämä on vaikuttanut miesten ja isien hyvinvointiin sekä sosiaalisiin haasteisiin? Miten miesten painolastit näkyvät perheitä ja miehiä työssään kohtaavien arjessa?

Kun nämä miehenä ja isänä olemisen erityispiirteet tunnistetaan ja huomioidaan työtöteessa, voidaan miehiä tukea paremmin.

Miesten ja isien historiaa

Sukupuoliroolit ja -stereotyyptit isänä olemisen taustalla

Eri sukupuoliin liitetään erilaisia odotuksia. Miehillä ja isiltä, samoin kuin naisilta ja äideiltä, odotetaan rooleissaan keskimäärin tietynlaista käyttäytymistä.

Sukupuolistereotyyptit ovat pelkistettyjä tai kaavamaisia odotuksia ja oletuksia naisiin ja miehiin tai tyttöihin ja poikiin liitetystä ominaisuuksista tai käyttäytymisestä. Ne ovat pitkälti tiedostamattomia, ja ne sisältävät usein haitallisia ennakkokäsityksiä.

Monissa yhteyksissä sukupuoli vaikuttaa siihen, miten tullaan kohdatuksi ja kohdelluksi. Isälle tämä voi näkyä vaikkapa perheille suunnatuissa palveluissa.

Sukupuoliroolit vaikuttavat usein valintoihin elämän eri vaiheissa ja ne ohjaavat myös sitä, millaiseksi perhe-elämä ja siihen liittyvä vastuunjako muovautuvat. Rooli-odotukset voivat johtaa esimerkiksi siihen, että isät eivät luontevasti löydä omannäköistä isyyttään.

Sukupuoliroolit piirtyvät mieliimme jo lapsena. Näin naisiin ja miehiin liitettyt kulttuuriset ja sosiaaliset odotukset kulkevat sukupolvesta toiseen ikään kuin luonnollisena järjestelmänä. Sitä ne eivät kuitenkaan ole, ja siksi niitä on tärkeää tiedostaa ja tarvittaessa kyseenalaistaa.

Miesidentiteetti isäidentiteetin taustalla

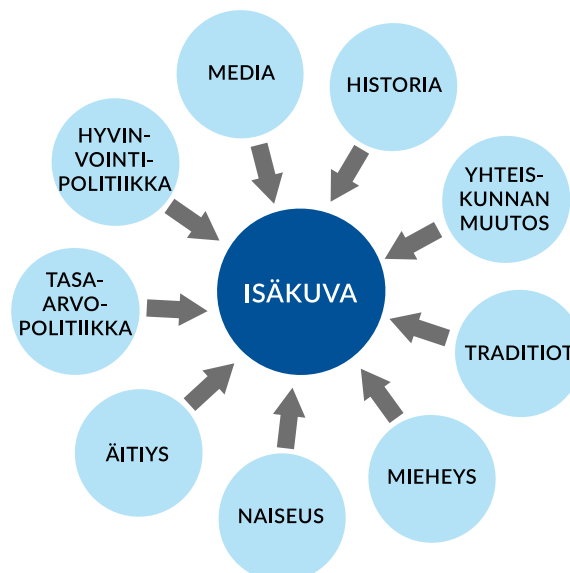
Kun mies etsii omaa paikkaansa ja tapaan olla mies, puhutaan miesidentiteetistä. Se rakentuu oman itsen ja ulkoisen maailman välisessä suhteessa. Miesidentiteetti muodostuu siitä, miten yksilö itse kokee olevansa mies ja mitä muut häneltä odottavat. Näihin odotuksiin vaikuttaa yhteiskunnan välittämä mieskuva ja sen historiallinen kehitys.

Samoin muodostetaan oma identiteetti isänä. Se mitä miehiltä odotetaan vaikuttaa isiin kohdistettaviin odotuksiin ja päinvastoin. Ympäröivä kulttuuri ja yhteiskunta viestittävät eri tavoin, mitä asioita ja ominaisuuksia isiin liitetään ja mitä heiltä odotetaan.

Yksilötasolla on kyse henkilöhistoriasta, fysiologiasta ja psykologiasta. Miehen

omat kokemukset ja hänen eri asioille antamansa merkitykset ovat tässä tärkeitä. Lisäksi vaikuttavat kasvu- ja elinympäristö sekä ihmissuhteet ja persoonallisuus.

On tärkeää huomata, että vaikka ei koskaan omakseen ympäröivää mies- tai isäkuva, yksilö joutuu aina jossain määrin työstämään suhdettaan siihen ja etsimään paikkaansa miesten joukossa.

*Isäkuvan muodostuminen
(Peitsaloa 2013 mukailten)*

Miehenä olemisen kirjo on laajentunut

Erityisesti moderneissa länsimaisissa yhteiskunnissa on teknologisen kehityksen myötä siirrytty hengissä selviämisen varmistamisesta fyysisesti turvatumpaan elämään. Mieheyteen perinteisesti liitetty ominaisuudet, kuten fyysinen voima, aggressio ja haavoittumattomuus, eivät enää ole niin tarpeellisia kuin luonnon kanssa kamppaillessa.

Mieheyden ja miehenä olemisen kirjo on laajentunut, ja miehillä on mahdollisuus toteuttaa itseään vapaammin kuin aiemmin. Samalla miehen ja naisen väliset roolit ovat historian myötä siirtyneet lähemmäksi toisiaan ja keskenään limittyneemmiksi. Modernissa elämässä ja ympäristössä tarvitaan uudenlaista elämäntapaa ja myös maskuliinisuutta. Toisaalta selkeän mie-

heyden mallin puuttuminen ja ristiriitaiset odotukset voivat aiheuttaa hämmennystä ja ahdistusta omaa paikkaa haettaessa. Asiaan liittyvät lisäksi alueelliset ja sukupolvien erot siinä, millaisia odotuksia mieheyteen ja myös isyyteen liittyy.

Oletus miehen pystyvyydestä aiheuttaa paineita

Vaikka miehenä olemiseen on tullut enemmän liikkumatilaa, vaikuttaa vallitsevassa mieheyden ihanteessa yhä vahvana tietty odotus miehen pystyvyydestä. Miehen odotetaan siis olevan muun muassa kykenevä, itsevarma, itsenäinen, vahva ja pärjäävä. Odotukset liittyvät usein eri elämänalueilla kuten työssä, harrastuksissa, perhe-elämässä ja harrastuksissa menestymiseen.

Se, miten miehen on ollut toivottua ilmaista itseään, on vaihdellut historian aikana. Toisina ajanjaksoina on voitu painottaa esimerkiksi älyä, fyysistä voimaa tai taiteellisuutta. Heikkous, epäitsenäisyys ja riippuvaisuus eivät historian aikana käytännössä koskaan ole olleet toivottavia ominaisuuksia miehelle. Vahvana ja kykenevänä olemisen tavat ovat vain vaihdelleet ja vaihtelevat edelleen.

Historiasta kumpuavat rooliodotukset ja painolastit ovat miehille ja naisille erilaiset. Naisen ihanteeseen on historian aikana sisällynyt esimerkiksi suojavietin heräämistä, herkkyyttä ja jopa lapsenomaisuutta. Pystyvyyttä ja pärjäävyyttä ei ole pidetty yhtä tärkeinä. Se on vaikuttanut kielteisesti naisten yhteiskunnalliseen asemaan, mutta toisaalta antanut tilaa ja vapautta heikkouden ja epävarmuuden näyttämislle.

Sota ja jälleenrakennuksen aika ovat vaikuttaneet monen sukupolven ajan

Sanotaan, ettei suomalainen mies puhu eikä pussaa. Liikaa tunteilua on varsinkin aiemmin voitu pitää naismaisena, ja naisellisuuden välttäminen ylipäänsä on ollut iso osa miehenä olemista. Perinteinen suomalainen mieheyden malli on nähty monien muiden kulttuurien tapaan varsin ahtaana ja maskuliinisena.

Suomalaisen mies- ja isäkuvan jäyhyyttä voidaan selittää monilla eri tekijöillä, joista yksi merkittävimmistä on sotakokemukset. Monien perheiden isät ja pojat

eivät palanneet rintamalta tai jos palasivat, saattoi henkinen terveys olla kärsinyt niin pahasti, että tämä on välittynyt lapsiin heidän kasvaessaan. Sodan jälkeen maan jälleenrakentaminen jätti vähemmän aikaa perheelle. Sodan vaikutukset ovatkin näkyneet perinteisessä suomalaisessa isäkuvassa etäisyytenä, mistä on vasta uusien sukupolvien myötä siirrytty kohti hoivaan aktiivisemmin osallistuvaa isyyttä.

Jälkensä on voinut jättää myös ankara työmoraali ja taakan kantamista

valittamatta painottanut ihanne. Ylipäänsä klassiseen Suomi-kuvaan voi nähdä sisältyvän paljon melankoliaa, pitkiä talvia ja painamista läpi harmaan kiven sisulla ja vaikeissa oloissa. Nämä kansalliset piirteet ja mytologiset aiheet eivät ole yksinomaan kielteisiä asioita, mutta ne ovat osaltaan vaikuttaneet suomalaisen miehen ideaaliin, odotuksiin ja siihen, millaisia painolasteja miehet voivat edelleen kantaa mukanaan.

Miesten ja isien sosiaaliset haasteet

Mieserityisellä osaamisella tartutaan miehille tyypillisiin ongelmiin

Monet hyvinvointia koskevat tilastot osoittavat, että lukuisilla vakavilla ongelmillä on taipumusta kasautua miehille:

- **Naisia keskimäärin heikommat elintavat**
ruokailutottumukset, alkoholinkäyttö, huumausaineet, tupakointi
- **Rikollisuus**
vangeista yli 90 % on miehiä
- **Väkivalta**
suurin osa väkivallasta miesten tekemää, miehet altistuvat naisia useammin fyysiselle väkivallalle.
- **Syrjäytyminen**
syrjäytyneistä, asunnottomista ja moniongelmaisista suurin osa miehiä
- **Itsemurhat**
miehet tekevät noin neljä kertaa enemmän itsemurhia kuin naiset

On hyvä tiedostaa mieheyteen liitettyjä ennako-odotuksia kun pohditaan, mistä tämä kasautuminen johtuu. Yksi selitys on monien sosiaalisten haasteiden kasautuminen miehille. Niitä ovat sosiaalisten verkostojen puutteellisuus, haasteet tunnetaidoissa, toiminnallinen reagoiminen sekä kynnys tunteiden ja heikkouden näytämiseen.

Sosiaaliset haasteet johtavat ja säteilevät helposti miesten konkreettisemmin

näkyviin ongelmiin ja toimivat pohjasyinä niille. Mies, jonka sosiaaliset verkostot ja tunnetaidot ovat puutteelliset, voi helpommin syrjäytyä ja laiminlyödä hyvinvointiaan.

Miesten ja isien erityisiin haasteisiin vastaamisessa auttaa mieserityinen osaaminen ja työote. Tällä tarkoitetaan tietoisuutta miehenä olemisesta, miesten historiasta ja miehille kasautuvista haasteista sekä paineista. Miehiä koskevan ymmärryk-

sen ja reflektion kautta asiakkaana olevan miehen yksilöllistä elämäntilannetta ja kokemuksia voidaan ymmärtää paremmin ja tarjota mahdollisimman sopivaa tukea. Lisäksi mieserityinen osaaminen on työntekijän kykyä olla tietoinen omasta sukupuolestaan ja sen vaikutuksista asiakastilanteissa. Sama pätee mieheyden lisäksi isyyttä käsiteltäessä.

Sosiaalisten verkostojen niukkuus voi muodostua riskiksi

Miehillä on usein naisia muodollisemmat sosiaaliset suhteet. Miesten sosiaalisissa verkostoissa on naisia vähemmän henkilökohtaista jakamista, ja niissä on korkeampi kynnys käsitellä henkisesti hankalia aiheita ja näyttää heikkoutta. Miesten tukiverkostot toimivatkin keskimäärin heikommin haastavissa elämäntilanteissa – ja myös

isäksi tulemisen ja isänä olemisen kaltaisissa muutostilanteissa.

Lapsen syntyminen ja isäksi tuleminen on suuri elämänmuutos ja miehen identiteettiin vaikuttava asia. Tarve puhumiseen voi olla suuri, ja sosiaalisten verkostojen puutteellisuus muodostuu helposti ongelmaksi isälle. Kynnys puhua avoimesti ja hakea

tukea vanhemmuuteen voi olla korkea. Isän vanhat verkostot voivat sopia muiden asioiden käsittelyyn, kun taas isyys saattaa olla vieras teema muille lähipiirin miehille.

Hyvät tunnetaidot kantavat eri elämäntilanteissa

Miehillä on enemmän puutteita tunnetaidoissa, millä viitataan tässä tunteiden tunnistamiseen, sanoittamiseen ja jakamiseen. Tunnetaitoja ei myöskään perinteisesti ole käsitelty poikien kanssa yhtä laajasti ja aktiivisesti kuin tyttöjen. Tämä koskee paitsi opetusta ja ohjausta, myös huomaamattomammin arjessa tapahtuvia kohtaamisia. Viime aikoina tunnetaitojen kehittämiseen on yleisesti alettu kiinnittää enemmän huomiota esimerkiksi varhaiskasvatuksessa.

Ongelmat yhdellä osa-alueella heijastuvat usein myös laajemmin. Jos miehellä on ongelmia sanoittaa tunteitaan, voi niiden tunnistaminen hankaloitua, tai jos tunteita ei osaa tunnistaa, on niitä haastavaa jakaa muille. Tunnetaitojen puutteellisuus voi vaikeuttaa paitsi miehen omasta tilasta ja hyvinvoinnista puhumista myös esimerkiksi perheen tai lapsen asioiden esiin nostamista.

Isäksi tuleminen suurena elämäntuutoksena tarjoaa paljon uusia asioita pohdittavaksi ja uusia tunteita koettaviksi. Tunteet voivat olla positiivisia mutta myös esimerkiksi epävarmuuden ja osattomuuden tunteita. Ristiriitaisten tunteiden keskellä tunnetaitojen merkitys korostuu. Tunteiden rakentava käsitteleminen tukee sitä, että mies löytää itselleen toimivan tavan olla isänä.

Miesten ongelmat korostuvat vaikeuksissa ja kynnys avun hakemiseen on korkea

Miehen avuntarve voidaan usein huomata myöhäisessä vaiheessa. Taustalla vaikuttavat mieheyteen liitetyt yksinäisyyden ja vahvuuden odotukset, jotka voivat ohjata sekä miehiä että heitä kohtavia ammattilaisia.

Tuen piiriin saatetaan hakeutua vasta, kun ongelma on kehittynyt jo vakavaksi, jos silloinkaan. Asioita jäädään helposti vatvomaan yksin. Miehen ongelmat korostuvatkin helposti haastavissa tilanteissa,

kun käsittelemättä jääneet kriisit johtavat helposti uusiin. Samalla kynnys tunteiden jakamiseen voi nousta entisestään, samoin kynnys heikkouden näyttämiseen ja avun hakemiseen.

Miehillä ylipäätään voi olla painetta olla arvostamatta omaa hyvinvointiaan erityisen korkealle, ja he voivat helpommin tyytyä omaan tilaansa. Muita ei ehkä haluta vaivata omilla ongelmilla, jos taustalla on kokemus siitä, ettei miehen sovi

valittaa: ”turha tehdä isoa numeroa asiasta.”

Miesten tukemisessa haasteena voikin olla ylipäänsä ongelmien tunnistaminen. Palvelujärjestelmän voi olla hankalaa tarjota tukea miesten ongelmiin, jos nämä eivät itse nosta niitä esiin eivätkä aktiivisesti hae apua. Esimerkiksi isien mielenterveysongelmat tunnistetaan usein huonosti, eivätkä isät itsekään aina osaa tuoda niitä esille.

Isäksi tuleminen suurena elämäntuutoksena tarjoaa paljon uusia asioita pohdittavaksi ja uusia tunteita koettaviksi.

Toiminnallinen reagoiminen ja haitalliset puolustusmekanismit

Miehillä on keskimäärin naisia suurempi taipumus reagoida vahvemmin toiminnallisesti stressi- ja kriisitilanteissa. Miehillä voi syntyä useammin tarve purkaa pahaa oloa tekemällä jotain sen sijaan, että pyrkisi sanoittamaan ja keskustelemaan ongelmasta. Toiminnallinen purkaminen on mahdollista rakentavasti esimerkiksi kuntoilemalla, mutta yhdistettynä miesten suurempaan riskinotto taipumukseen, he ovat alttiimpia myös kielteisiin purkamisen ja reagoinnin

tapoihin. Tämä voi johtaa esimerkiksi tapeluihin, rikoksiin tai päihteiden käyttöön.

Toiminnallisella reagoimisella on osittain todennäköisesti biologista pohjaa (esimerkiksi testosteronin määrä), mutta taustalla voivat vaikuttaa miesten sosiaaliset haasteet. Jos mies ei tunnista, osaa sanoittaa ja jakaa tunteitaan eikä hänellä ole verkostoa, jonka kanssa puhua ongelmistaan, pahan olon purkaminen toiminnan kautta voi tuntua ainoalta vaihtoehdolta.

Palveluissa voikin olla haasteita kohdata isiä, joilla on alttiutta reagoida toiminnallisesti elämänmuutoksissa. Palveluiden piirissä voi syntyä ulkopuolisuuden kokemusta, jos isä ei osaa käsitellä oloaan puhumalla eikä saa siihen tarpeeksi tukea.

Kohdataanko miehet korostetun ongelmakeskeisesti?

On väitetty, että miehiä kohdataan palveluissa ongelmakeskeisesti. Mieheltä saatetaan ryhtyä selvittämään sitä, onko

hänellä esimerkiksi alkoholi- tai mielenterveysongelma tai oireileeko hän väkivallalla. Jos haasteet eivät sovi mihinkään näistä en-

nalta määritellyistä kategorioista, tukea on hankalampi saada. Erilaisia haasteita tulisi-kin tunnistaa ja huomioida aktiivisemmin.

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

”Joissain tapauksissa miesten odotetaan ensin ratkaisevan ongelmansa ja vasta sen jälkeen hänen annetaan liittyä perheeseen. Jos verrataan vanhempia, äidin rooliin ei kajota yhtä helposti, vaikka ongelmia olisikin.”

Isien erityiset haasteet

Uudet isänä olemisen tavat haastavat niin isiä kuin palvelujakin

Samoin kuin yleisemmin miehenä olemisen osalta, myös isillä liikkumatila ja samalla vapaus toteuttaa vanhemmuutta ovat lisääntyneet. Kehityksen suunta on tietenkin myönteinen, mutta samalla isyyttä koskevat rooli-odotukset ovat monimutkaistuneet ja sen myötä isyyttä koskeva identiteettityö.

Vanha ja perinteinen isyyden malli on ollut ahtaampi mutta samalla selvärajainen; työnjako miesten ja naisten kesken oli selkeämpi.

Uutena haasteena isillä on useamman elämänalueen tehokas haltuun ottaminen.

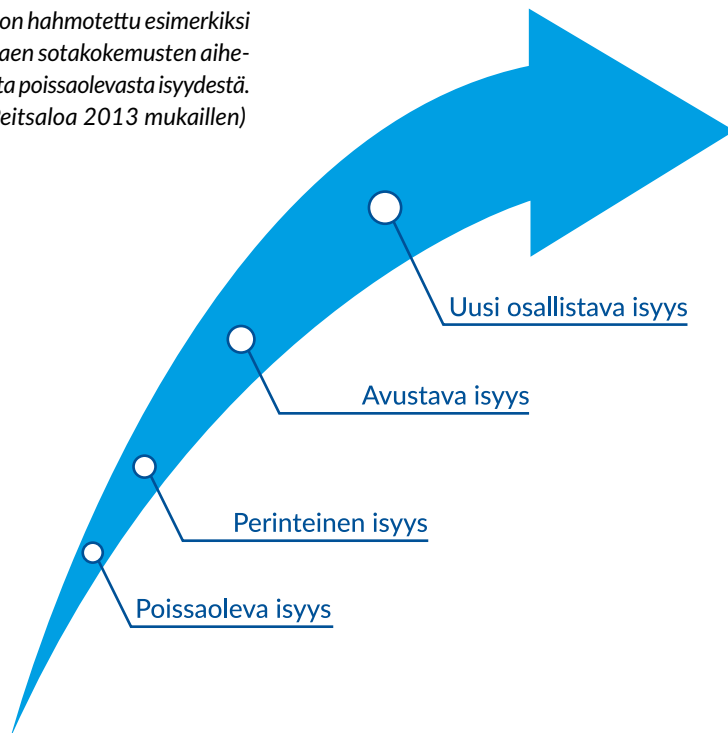
Ennen ajateltiin, että keskittyminen esimerkiksi perheen taloudelliseen tukemiseen oli riittävää. Nyt tiedostavalla ja aktiivisella isällä on tarjolla monia rooleja myös kotona. Isän odotetaan ottavan enemmän vastuuta hoivasta, lasten asioiden hoidosta ja kotipiiristä. Nämä uudet roolit ovat kaikessa rikkaudessaan palkitsevia, mutta ne voivat aiheuttaa myös ylimääräistä painetta isille.

Myös palvelujärjestelmän osalta tilanne on muuttunut. Sen pohja on luotu aikana, jolloin isät eivät olleet yhtä aktiivisesti mukana vanhemmuudessa. Vaikka asenteet

ovatkin nykypäivänä moniarvoisempia, silti perinteisiä oletuksia, käytänteitä ja rakenteita voi yhä ilmetä. Edelleen äidit usein nähdään enemmän asiantuntijoina vanhemmuuteen ja lapsiin liittyen.

Myöskään esimerkiksi mediassa isää ei kuvata hoivaavana toimijana yhtä aktiivisesti kuin äitiä; asema äidin apurina voi näkyä edelleen.

Suomalaisen isäkuvan historiallisia vaiheita on hahmotettu esimerkiksi näin, alkaen sotakokemusten aiheuttamasta poissaolevasta isyydestä. (Kuvio Peitsaloo 2013 mukaillen)

Uutena haasteena isillä on useamman elämänalueen tehokas haltuun ottaminen.

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

"Yksi yksinhuoltajaisä oli miettinyt uskaltaako kovin helposti edes pyytää apua, vaikka olisi haasteitakin kotona, pelkäsi että alkaako juosta kotona viranomaisia. Mietti, lähettääkö signaalin etten osaa ja en ole luotettava vanhempana?"

"Entä, jos isä on aktiivinen, voidaanko se nähdä pahimmillaan epäilyttävänä? Aletaanko epäillä äidin hyvinvointia?"

"Vaikka isää ei näkyisi, se ei tarkoita automaattisesti, että perheessä on jotakin pielessä. Äidin poissaolo kiinnittää kyllä helpommin huomiota."

Äiteihin suhtautuminen ensisijaisina vanhempiina voi näkyä siinä, miten eri tavoilla voidaan suhtautua vanhempien osallistumiseen perheen asioiden hoitoon; etenkin jos perheen elämäntilanteessa ja hyvinvoinnissa on haasteita.

Isät voivat luovuttaa vastuun perheen asioista äidille

Jos palveluiden piirissä tai perheen sisällä on vahvasti sisäistetty perinteinen ajatus isästä toissijaisena vanhempana, voi isällä olla korkeampi kynnyksen osallistua hoivaan ja aktiiviseen vanhemmuuteen.

Äidit voivat päätyä vanhemmuuden portinvartijoiksi, ja isillä voi olla vaikeutta nähdä oman osallisuuden positiiviset puolet. Isät voivat itsekin nähdä itsensä toissijaisina ja jopa toistaitoisina.

Voikin helposti syntyä tilanteita, joissa isä jättäytyy sivuun ja luovuttaa vastuun

äidille. Isän mahdollista tarjousta antaa oma "äänensä" äidille ei tule liian helposti hyväksyä.

Ammattilaisilla ja palvelujärjestelmällä voi olla suuri merkitys siinä, millaisiksi vanhemmuuden roolit perheissä muovautuvat. Etenkin ensimmäisen lapsen kohdalla muodostuvat roolit vanhempiina. Isän kohtelu, kokemukset ja isään suhtautumisen tavat voivatkin määritellä paljon sitä, millaiseksi miehen kuva isyyden merkityksestä muovautuu.

On hyvä huomata, että erilaiset tavat toimia perheenä ja jakaa vanhemmuuden vastuita voivat olla toimivia. Olennaista on, että kaikki saavat mahdollisimman vapaasti valita itselleen ja perheelleen toimivan tavan. Perinteisempi työnjako vanhempien kesken ei ole automaattisesti huono asia. Isien osallistumiseen kannustamista kannattaa kuitenkin tukea isien sivuun jäämisen riskien takia.

Kokemus vanhemmuudesta syntyy usein isälle äitiä myöhemmin

Kokemus vanhemmuudesta ja sen alkamisesta voi syntyä isällä myöhemmin ja toisella tavalla kuin äidillä. Nainen valmistautuu vanhemmuuteen koko raskausajan. Isän suhde lapseen vahvistuu usein sitten, kun vuorovaikutus ja leikki lapsen kanssa mahdollistuu.

Tämän eritahtisuuden tiedostaminen voi auttaa työntekijää mutta myös pariskuntaa. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä on myös hyvä painottaa ja tukea isää aktiivisesti vanhemmuuteen.

Lapsen syntymä voi olla myös miehelle omalla tavallaan raju kokemus. Raskausajan myötä äiti on usein esimerkiksi valmiimpi lapsen tulon aiheuttamaan unirytmien muutokseen. Isälle muutokset konkreetisoituvat äkillisemmin syntymän myötä, ja uuteen tilanteeseen pitää sopeutua hyvin nopeasti.

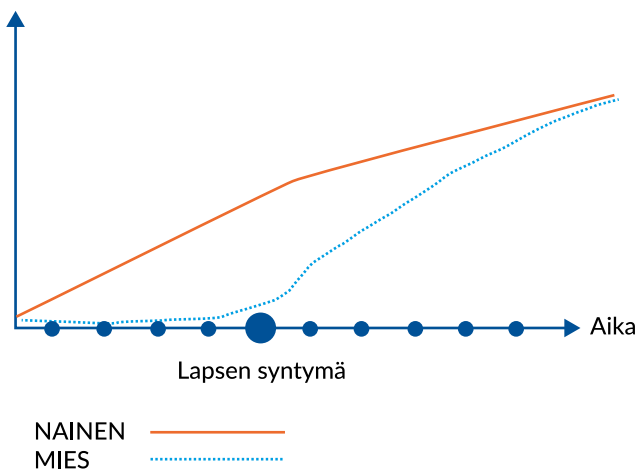
Usein raskausaikana keskitytään äidin ja syntyvän lapsen hyvinvoinnin tarkkailuun. Isälle saatetaan antaa tehtävä tukea ja tarkkailla äidin hyvinvointia, mutta isän hyvinvointiin ei välttämättä tulla kiinnittäneeksi riittävästi huomiota.

Tunne osallisuudesta alkaa kasvaa raskauden aikaisten neuvolakäyntien aikana. Niillä voi siksi olla joko kannustavaa tai etäännyttävää vaikutusta isäidentiteetin kehittymiselle. Neuvolakokemukset ovat vanhempien ensimmäinen kontakti lapsiperhepalveluihin, joten kokemus voi ohjata vanhemmuuden roolien jakautumista. Riskinä voi olla isän jääminen vanhemmuudessa enemmän syrjään.

Tunteet ja mielikuvat ovat molemmille vanhemmille tärkeitä erityisesti raskauden alussa, ja ne voivat olla voimakkaitakin, riemusta järkytykseen, ilosta huolen ko-

kemiseen. Kaikki tunteet ovat sallittuja ja oikeita, niin isälle kuin äidillekin. Esimerkiksi ultraäänitutkimukset ja -kuvat, äidin vatsan kasvu ja vauvan sydänäänien kuuntelu voivat konkretisoida isälle vauvan odotusta. Toiminnan kautta valmistautuminen voi muutenkin olla osalle isistä luontevaa, esimerkiksi vauvan tarvitsemien tarvikkeiden hankkimisen muodossa.

Äidin varhaisempi vanhemmuuden kokemus ja äidin vahvempi huomioinen raskausvaiheessa voivat johtaa helposti siihen, että äiti ottaa suuremman ja aktiivisemmän vastuun vanhemmuudesta myös jatkossa; työnjako vakiintuu, vaikka vanhemmuuden kokemus vahvistuisikin isällä myöhemmin.

Lapsen syntymä voi olla myös miehelle omalla tavallaan raju kokemus

*Vanhemmuuden kokeminen
(Rytköstä, Saneria & Tikkaa 2011 mukaillen)*

Sivuun jäämisen ja riittämättömyyden tunteet haastavat isyyttä

Isät kohtaavat lukuisia tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa heille riskiä ulkopuolisuuden kokemuksiin lapsiperhearjessa ja vanhemmuudessa. Siksi isyyteen olisikin tärkeää tarjota erityistä tukea ja huomioida se palveluissa, jotta isät pääsevät käsittelemään kokemuksiaan ja kehittämään itselleen ja perheelleen sopivan tavan toimia vanhempana.

Isän kokema ulkopuolisuus voi muodostua riskitekijäksi lapsen, isän ja äidin hyvinvoinnille. Ulkopuolisuus voi olla tilapäistä ja olosuhteista johtuvaa, mutta jos syyt ovat syvemmällä, esimerkiksi parisuhteessa, seurauksena voi olla tarpeettomuuden tunnetta, katkeruuttakin.

Isät voivat kokea myös riittämättömyyden tunnetta. Sitä voivat

aiheuttaa uuteen elämänvaiheeseen liittyen monet seikat. Lapsi tuo mukanaan uudenlaista vastuuta ja huolta, alkaen lapsen turvallisuudesta. Kysymyksiä voi herätä myös omasta kyvystä olla hyvä isä ja kasvattaja. Jopa neljänneksen isistä on todettu kokevan taitonsa puutteellisiksi.

Oman hyvinvoinnin sivuuttaminen

Vanhemman rooliin kuuluu usein asettaa perheen hyvinvointi etusijalle. Isillä voi olla uutta roolia opitellessaan taipumusta tehdä se niin, että omaan hyvinvointiin ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Se voi ajan mittaan heijastua myös perheeseen. Omaan hyvinvointiin ja jaksamiseen yhteisesti sovitulla tavalla panostamiseen tulisi kannustaa.

Oman hyvinvoinnin sivuuttaminen voi näkyä isillä myös siinä, että kumppanin edessä voi olla kynnystä näyttää epävarmuutta, epäilystä, negatiivisia tunteita raskaudesta ja lapsiperheen arjesta.

Voi olla, että äidin hyvinvointiin tullaan kiinnittäneeksi palvelujärjestelmässä helpommin huomiota. Isien masennus on usein alidiagnosoitua. Myös isien

oma kynnys kiinnittää huomiota jaksamiensa voi olla korkeampi, varsinkin jos on sisäistetty perinteinen kulttuurinen rooli perheen peruskalliona. Isän kuormittumista voi lisätä vielä syällisyyden kokemus, jos äiti tai perhe eivät voi hyvin.

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

”Jos isällä on vakavia mielenterveysongelmia, tehdäänkö interventioita samalla tavalla kuin äidin kohdalla?”

”Isät saavat repeillä (mielenterveydessään) aika pahasti, ennen kuin siihen puututaan ja perheelle tarjotaan tukea. Äitien kohdalla autetaan paljon varhaisemmassa vaiheessa.”

”Molemmille vanhemmille tehdään mielialakysely raskausaikana, lapsen syntymän jälkeen vain äideille.”

Näiden ajatusten taustalla voi olla syvään juurtunut käsitys siitä, että äidin mielenterveys on perheelle ja lapsille tärkeämpää kuin isän. Tuoreet tutkimukset kuitenkin osoittavat, että myös isien hyvä mielenterveys tukee koko perheen hyvinvointia.

3.

ISIEN TUKEMINEN PALVELUISSA: ISÄERITYINEN TYÖOTE

Perheitä kohtaavien toimijoiden työtä kehitettäessä ja arvioitaessa on hyvä pohtia palveluita isien näkökulmasta. Isäerityisessä työotteessa korostuu isien huomioiminen palveluiden käyttäjänä ja tukimuotojen rakentaminen myös heidän tarpeitansa huomioiden. Lähestymistavan tavoitteena on tukea isyyttä ja miesten hyvinvointia ja osallisuutta sekä madaltaa osallistumisen kynnyksiä.

Työotteessa tiedostetaan mieheyteen sekä isyyteen liittyvät historialliset vaikuttimet ja isille tyypilliset ongelmat. Lisäksi huomioidaan miesten paineet, jotka voivat vaikuttaa heidän tapansa kokea, puhua ja ilmaista tunteitaan.

Järjestetään mahdollisuuksia ja poistetaan esteitä isien osallistumiselle

Lainsäädäntömme ohjaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Muun muassa syrjinnän estämisen tulee olla suunnitelmallista. Yhdenvertaisuus-käsitteellä viitataan laajaan ihmisten erilaisuuden vaalimiseen ja samanarvoisuuden tunnistamiseen. Tasa-arvo puolestaan liittyy sukupuolten väliseen yhdenvertaisuuteen.

Yhdenvertaisuuteen vaikuttavat hyvin eritasoiset asiat. Ylemmällä tasolla esteitä ja toisaalta mahdollisuuksia voivat luoda esimerkiksi organisaatioiden rakenteelliset seikat ja viestinnän tavat. Käytännön

tasolla taas vaikuttavat muun muassa vuorovaikutusosaaminen ja usein pienetkin kohtaamistilanteiden yksityiskohdat.

Erityisesti palveluja ja omaa työtettä kehitettäessä olisi hyvä miettiä, ovatko toimintatapamme sellaisia, että ne ohjaavat molempien vanhempien tasavertaisuuteen ja mahdollistavat samalla tavalla molempien läsnäolon. Usein voi nousta esiin, että yleisiä käytäntöjä, kuten esimerkiksi lapsen yhteyshenkilöksi (äiti/isä/molemmat) kirjaamista ei ole harkittu tietoisesti.

Käytännössä yhdenvertaisuus voi tarkoittaa jo sitä, että vastaanotolla on tuoli myös isälle ja se on aseteltu tasavertaisesti huoneessa. Joskus yhdenvertaisuus voi olla kiinni vain ajoituksesta (esimerkiksi iltavastaanotot neuvoloissa tai lastenhoito vanhempainillan aikana). Usein kokemus ja tunne tasavertaisuudesta ja osallistumismahdollisuudesta voi syntyä – tai olla syntymättä – pienestäkin eleestä, esimerkiksi molempien vanhempien tervehtimisestä erikseen.

Esimerkiksi seuraaviin rakenteellisiin ja käytännön seikkoihin kannattaa kiinnittää huomiota pohdittaessa organisaation isäystävällisyyttä.

- Tilat:** Miten tilat soveltuvat vanhemmuuden ja erityisesti isien tukemiseen? Onko tarjolla esimerkiksi sopivia ryhmätiloja?
- Aikataulut:** Pääsevätkö isät vastaanotoille? Pääsevätkö isät töistä raskausaikana mukaan? Onko tarjolla iltavastaanottoja?
- Käytänteet:** Ketkä kirjataan asiakkaiksi ja yhteyshenkilöiksi? Millaisia ovat kutsukäytännöt?
- Isien näkemykset:** Kysytäänkö ja saadaanko isiltä palautetta palveluista?
- Kieli:** Onko järjestelmän kieli naisille tutumpaa ja luontevampaa?
- Viestintä:** Ottaako organisaation viestintä huomioon isät? Kaipaavatko isät erilaista viestintää tai tietoa kuin äidit? (Esimerkiksi media, nettisivut ja vastaanotolla tapahtuva viestintä.)
- Kohtaamistilanne:** Miten työssä tuetaan isänä olemista? Mihin isät tarvitsevat tukea? Huomioidaanko haasteelliset elämäntilanteet ja isät? Mitä isien osallistumiselta toivotaan?

Isien erityinen huomioiminen tukee osallistumista ja osallisuutta

Äidit osallistuvat yhä isää enemmän muun muassa neuvolakäynneille ja vanhempainiltoihin. Myös vanhemmille suunnatut vertaistukiryhmät täyttyvät äideistä.

Monet isät osallistuvat paremmin ryhmiin ja toimintaan, jotka on järjestetty erityisesti miehille. Isille suunnattuja palveluja onkin kehitetty, esimerkiksi isäneuvola, vanhempainillat isille ja isäryhmät. Niiden myötä huomiota voidaan

paremmin kiinnittää myös isän omaan jaksamiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, ei ainoastaan esimerkiksi vanhempaan kasvamiseen, isä-lapsi -suhteeseen ja ongelmiin.

Kutsut erilaisiin vanhempien tilaisuuksiin on myös hyvä osoittaa molemmille vanhemmille erikseen. Se välittää positiivista osallistavaa viestiä, vaikka vain toinen pääsisi osallistumaan.

Vanhemmille suunnattuihin kyselyihin vastaavat pääsääntöisesti äidit (87,3 % Vanhempien barometrin 2018 mukaan). Olisikin hyvä kannustaa isää osallistumaan erikseen ja järjestää erillisiä kyselyitä isien tyytyväisyydestä perhepalveluihin ja lapsiperhearkeen liittyen.

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

"Isä kävi päivähoidon aloituskeskustelussa, miten varmistetaan, ettei tehdä asiasta erityistä numeroa?"

"Neuvolassa tapaamme perheitä ja myös isän kanssa useita kertoja viikossa, ja heidät otetaan vastaan samalla tavalla. Koen, että isänäkökuuma otetaan kuitenkin meillä jo hyvin huomioon. Kohdataan heitä yhtenä perheenjäsenenä, ei kuitenkaan korosteta."

"Isien osallistuminen vanhempainiltoihin on lisääntynyt tasaisesti uusien sukupolvien myötä ja pariskunnat osallistuvat myös yhdessä – jälleen, pitäisikö isien osallistumista kiitellä erikseen?"

On totta, että osallistuvien isien erityinen huomioiminen ja jalustalle nostaminen voi mennä liialliseksi.

Isän tapa kokea, puhua ja ilmaista tunteitaan voi olla erilainen

Ei voida sanoa, että yleisesti ja kaikilla miehillä on tietty tapa kokea, puhua tai ilmaista tunteitaan. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että sukupuoliroolit voivat tuoda omanlaisiaan haasteita vuorovaikutukseen isien kanssa.

Työssä saatetaan kohdata isää, joiden kanssa on vaikeaa saada keskustelua aikaiseksi. He vastaavat kysymyksiin lyhyesti

eivätkä oma-aloitteisesti ota asioita puheeksi. On kuitenkin tärkeää, että isille muodostuu kokemus, että heitä arvostetaan ja että heidän kokemuksistaan ollaan kiinnostuneita. Isät tarvitsevat tilaa kehittää juuri itselleen ja perheelleen sopivia tapoja toimia isänä.

Perinteiset sukupuoliroolit sisäistäneet isät voivat pidättäytyä helpommin asias-

sa tunteisiin, kokemuksiin ja sosiaalisiin suhteisiin keskittymisen sijaan. Tieto – esimerkiksi tietoa lapsen kehityksestä – on usein isälle tärkeää. On tärkeää keskittyä nimenomaan tietoon, josta isät ovat kiinnostuneita. Isää kohdatessa tulisi luoda kokemus siitä, että he voivat vapaasti nostaa esiin asioita, jotka heitä huolettavat.

Kuka on äänessä, kun kuullaan vanhempia?

Perheen asioista keskusteltaessa äiti saattaa helpommin ottaa puheenvuoron, ja isä voi jäädä sivummalle. Molemmille vanhemmille suunnattuun kysymykseen vastaa yleisemmin äiti kuin isä. Siksi on tärkeää kohdentaa kysymyksiä suoraan isälle. Voidaan esimerkiksi todeta, että isän näkemys asiaan on tärkeä ja pyy-

tää, että tällä kertaa isä vastaa ja äiti kuuntelee.

Isät toivovat yksilöllistä kohtaamista ja haluavat puhua omasta isyydestään ja suhteestaan lapseensa, eivät vain yleisesti vanhemmuudesta.

Isyyttä voidaan lähteä pohtimaan erilaisen isälle osoitettujen kysymysten kautta:

Millaisia toiveita miehellä on omalle isyydelle? Millainen isä haluat olla? Mitä isyys sinulle merkitsee? Millainen merkitys ajankäytölläsi on isänä olemiselle (esimerkiksi miten paljon käytät aikaa ”ruudun ääressä”, omissa harrastuksissa, työssä, ja miten se vaikuttaa isänä olemiseen)?

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

”Antaako työntekijä tilaa isälle puhua, uskalletaan-ko olla hiljaa ja odottaa puheenvuoron ottamista?”

”Vaikka työntekijä ottaisi yhteyttä isään, hän saattaa pyytää ottamaan yhteyttä äitiin, koska ei tiedä asiasta mitään.”

Ammattilaisena on tärkeää huomioida ja kannustaa hiljaisempia isiä käyttämään puheenvuoroja. Erityisesti tilanteissa, joissa isä ohjaa kysymään äidiltä, olisi tärkeää myös rohkaista isää kertomaan oma näkemyksensä.

Organisaatiossa on hyvä keskustella yhdessä isäkuvasta

Isiä kohdataan erilaisista näkökulmista hyvin monenlaisissa työyhteisöissä. Niitä ovat muun muassa neuvolat, päiväkodit, järjestöt, erilaiset perhepalvelut ja vaativat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joissa keskitytään esimerkiksi mie-

lenterveyteen ja päihdehoitoihin. Lisäksi isiä kohdataan esimerkiksi rikosseuraamusalalla ja erilaisissa maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa.

Isien kanssa toteutettavassa työssä tulisi olla tietoinen siitä, millaiseen isäkuvaan

organisaation toiminta ja palvelut perustuvat: miten eri organisaatioissa nähdään, mitä hyvään isänä olemiseen kuuluu ja mistä se koostuu? Miten tämä voi näkyä palveluissa, sisällöissä ja kohtaamisen tavoissa?

Liikkeelle voidaan lähteä katsauksesta nykytilanteeseen, esimerkiksi seuraavasti:

- Millaisissa tilanteissa olevia ja millaisista taustoista tulevia isiä työssämme kohdataan?
- Millaisten roolien kautta asiakkaita määritellään? Onko isyys yksi niistä?
- Minkälainen kuva mieheydestä ja isyydestä muodostuu asiakaskuntamme pohjalta?
- Miten miehet/isät tulevat huomioonotetuiksi työmme perustehtävissä ja toteutuksessa?
- Millainen meille on ”hyvä isä” ja miten tulemme työotteessa suhtautuneeksi häneen eri tavalla kuin mielestämme jollain tapaa ”huonoon isään”?

Edelleen voidaan pyrkiä näkemään organisaation toimintatapojen taakse esimerkiksi seuraavaan tapaan: Syntyykö tiettyjä oletuksia, toimitaanko tavoilla, jotka jättävät ”kaavasta poikkeavat” isät ulkopuolelle? Ketkä ylipäättään lasketaan asiakkaisiksi ja ketkä poikkeuksiksi, joiden

tarpeisiin ei tarvitse eikä pyritä edes vastaamaan?

Isien kohtaamiseen liittyvät toimintatavat ja kehittämiskohteet voidaan työstää myös erityiseksi isätyön suunnitelmaksi*, jota päivitetään tasaisin väliajoin esimerkiksi osana organisaation strategiaa.

Ammattilaisena työntekijän on hyvä pohtia ja reflektoida omaa henkilökohtaista isäkäsitystään ja sitä, miten oma näkemys isyydestä ja sen merkityksestä voi vaikuttaa kohtaamistilanteissa.

*Ks. tarkemmin Isätyön suunnitelma, s. 63

4. ISYYDEN TUKEMINEN ERITYISISSÄ MUUTOS- JA KRIISITILANTEISSA

Isät kokevat elämässään erilaisia muutoksia ja kriisejä. Ne voivat haastaa isyyttä, mutta isyys voi olla myös voimavara elämän muutoskohdissa. Miten haastavissakin elämäntilanteissa voidaan tukea isyyden säilymistä ja vahvistamista? Millainen tuki on toimivinta? Esteitä ja mahdollisuuksia on tärkeää pohtia, eivätkä samanlaiset tuen muodot toimi kaikille.

Isyys puheeksi myös kriiseissä

Isyydestä puhuminen voi olla erityisenä haasteena kriisitilanteissa sekä isille että työntekijöille. Isän roolin käsittely voidaan kokea työläänä ja toissijaisena, eikä sitä tulla aina nostaneeksi esiin. Toisaalta isyys voidaan nähdä mahdollisuutena, motivoijana ja keinona tukea elämää yleisemminkin.

Seuraavaksi käsitellään erilaisten isien

näkökulmia; isiä joiden vanhemmuutta on haastanut ero, päihheet, masennus, työttömyys, vankilatuomio tai äkillisesti muuttunut elämäntilanne esimerkiksi sairastumisen takia. Maahanmuuttajaisia erityisryhmänä käsitellään luvussa 5. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys on tietoista moninaisuuden huomaamista.

Kappaleissa nostetaan esiin myös kokemusilmiä ja isiä kohtaavilta asiantuntijoilta koottuja näkökulmia. Tarinoissa näkyvät isien ja miesten painolastit, miten heidän isyytensä on muuttunut ja miten palveluisa olisi hyvä tukea haastavassa tilanteessa olevaa isää.

Isyys huomioon päihdekuntoutuksessa

Miehen päihdeongelman hoidossa isyys voi olla tärkeä motivoiva muutostekijä. Päihderiippuvaisen isän kanssa onkin tärkeää työskennellä isän näkökulmasta käsin, vaikka selkeimmin näkyvä ongelma olisikin päihteiden käyttö. Vahvistamalla isäidentiteettiä

tilanteessa, jossa päihdeidentiteetti helposti korostuu, voidaan kuntoutumiseen ja miehen elämään saada uusi näkökulma.

Isyyteen voi kuitenkin liittyä etenkin haastavassa tilanteessa vaikeita ja kipeitä tunteita. Näitä asioita lähestyttäessä on

tärkeää toimia isän ehdoilla ja hänen lähtökohtiaan kunnioittaen. Isäerityisen työn tavoitteet pitää suhteuttaa aina isän yksilölliseen tilanteeseen.

Päihdeisien kohtaaminen - päihdetyöntekijän kokemuksia

Kokemukseni mukaan isien vanhemmuus kaipaa enemmän tukea rakentukseen, ja erityisesti niissä tilanteissa, joissa isä-lapsi -suhde ei ole kovin tiivis esimerkiksi erotilanteen jälkeen tai juuri päihdekäytöstä johtuen.

Päihderiippuvuus sitoo siihen sairastuneen ihmisen, tässä tapauksessa isän, voimavarat ja huomion, jolloin lapsi tarpeineen sekä lapsisuhde jäävät vähemmälle huomiolle eikä kehittymistä näin tapahdu. Riippuvuussairaus kietoo huomion sairastuneen itsensä ympärille ja usein siihen sairastuu koko perhe; aletaan säätelämään omaa käyttäytymistä sairastuneeseen vaikuttamiseksi tai vaikutusten hillitsemiseksi. Tästä syystä riippuvuuteen sairastuneen isän tukemiseksi on hyvä huomioida koko perhe.

Riippuvuus aiheuttaa siihen sairastuneessa häpeää ja syyllisyyttä, jotka sotkevat vastuunotokykyä ja osallisuutta aina vain enemmän. Tästä syystä isän kohtaaminen sensitiivisesti ja hänelle ehkä merkityksellisen isyyden kautta madaltaa

kynnystä vaikeiksi koettujen asioiden kohtaamiseen ja käsittelyyn.

Päihdeongelmainen isä on aina "altavastajana" asiansa ja vanhemmuutensa hienommin hoitaneeseen äitiin verrattuna. Usein heikommat verbaliset ja sosiaaliset taidot omaava isä jää kakkoseksi myös lapsen asioita hoidettaessa. Tai jättäytyy, koska kokee ettei hänellä ole oikeutta tai lupaa vaikuttaa lapsensa asioihin.

Isät hyötyvät vertaisuudesta vaikeiden asioiden käsittelyssä, koska luontaisesti heillä on vähemmän tällaista vuorovaikutusta.

Isän voi olla vaikeampi pyytää apua miehisen selviytymisodotuksen vuoksi; "palvelut on naisia ja lapsia ja heikompia varten. Kyllä minä pärjään".

Aluetyöntekijä

Heli Hiltunen

Erityisesti Isä -toiminta, Kirkkopalvelut

Isien masennus voi oireilla eri tavoin kuin äideillä

Pienten lasten isien masennuksen on todettu olevan alidiagnosoitua ja -hoidettua. Noin 10% isistä kärsii jonkinlaisista synnytyksen jälkeisistä masennusoireista. Neuvoloissa masennusseulaa ei ole isille yhtä yleisesti käytössä kuin äideille.

Vauvan myötä erityisesti isän mielialan laskulle altistavat elämäntilanteen yleinen mullistuminen, parisuhteen ongelmat, tunte- ja hoivataitojen puute sekä jaksamisen ongelmat.

Isien masennus voi osittain oireilla eri tavalla kuin äideillä ja johtua eri asioista,

joten sen huomaaminen voi vaatia tarkkuutta ja tiedostamista. Miesten masennus voi näkyä yleisempien masennusoireiden lisäksi stressikynnyksen madaltumisena, alkoholin väärinkäyttönä, selittämättöminä kiukunpurkauksina, levottomuutena ja vetäytyneisyytenä.

Kokemusisän tarina: Isyys ja masennus

Esko on 36-vuotias mies, jonka elämässä asiat olivat vielä muutama vuosi sitten kohdallaan. "Oli hyvä työ, vaimo, oma talo ja toinen lapsi oli juuri syntynyt. Sitten vaan nousin yhtäkkiä yksi aamu, ja en löytänyt syytä miksi nousisin ylös ja lähtisin töihin. Nyt siitä on mennyt 8 vuotta masennuksen kanssa." Esko jäi pian työelämästä pois ja on osallistunut perheen arkeen vaihtelevasti. Vuosi sitten tapahtunut avioliiton päättymisen ja vuoroviikotaiseen yhteishuoltajuuteen siirtymä on avannut osaltaan henkisiä lukkoja, olo on nyt parempaan päin. Esko onkin ollut jo enemmän mukana lasten asioiden hoidossa ja toimii myös mielenterveysvertaisena.

Esko pääsi nopeasti masennuksen alettua terapiaan ja hän on osallistunut monenlaisiin tukimuotoihin vuosien varrella, ammattilaistuen lisäksi vertaistukeen verkossa ja kasvokkain. Vertaistuen hän on kokenut erittäin hyödyllisenä, tapaamiset ovat tarjonneet tilaisuuksia, joissa voi jakaa itsestään. "Kyllä se on niin uskomattoman tärkeää. Siinä tulee se fillis, ettei ole yksin niiden ajatusensa kanssa. Huomannut että muilla on ihan samoja huolia."

Alussa Esko ei edes ajatellut, että on kyse masennuksesta. "En ollut edes kuullut siitä termistä

aluksi." Hän on päätellyt, että kyseessä on ollut osaltaan burnout. Esko kertoo eläneensä "mustavalkoisessa maailmassa", jossa raskas ja jatkuva töiden paiskeminen on ollut rutiinia, ja lisäksi toimintuun muussa luottamusmiehenä ja vapaalla remontoitunut kotia. Kuorma kasautui, ja lopulta Esko paloi loppuun, vaikka pitikin työstään. Hän ajattelee, että kokemus että liittyy varmasti mieheyteen ja etenkin suomalaiseen mieheyteen. "Kyllä se miesmalli mikä itselläkin on ollut, että isä on tehnyt kaiken, eikä ole ikinä valittanut mistään. Itselläkin ollut fillis, että mun pitää hoitaa talo ja lapset ja olla vastuussa siitä kaikesta."

Ammattilaistuki on ollut hyödyllistä, mutta isyyden käsittely on aina jäänyt katveeseen: "Isyys aiheena ei ole tullut missään esille. Ei kyllä kukaan ottanut esiin lasten näkökulmaa ja jaksamista kotona, että kyl ainoa mistä puhuttiin, oli miten pääsee takaisin töihin." Varsinkin jälkikäteen mietittynä Esko kokee, että isyyteen olisi ollut hyvä keskittyä enemmän, koska se on ollut tärkein asia, jota hän on pohtinut yksin vuosien ajan. Huolta ja syyllisyyttä on aiheuttanut etenkin sen käsittely, miten masennus vaikuttaa lapsiin. "Kyllä ehdottomasti on ollut mielessä, että lapset kasvaa, kriittisiä vaiheita. Että syyttää itseään

joka aamu, millaisen isän mallin ne saavat, kun isä vain makaa eikä käy töissä.” Huoli on ollut suurta, vaikka lapset ovat saattaneet suhtautua tilanteeseen hyvin neutraalisti.

Ilman tukea Esko ei ole saanut yksin työstettyä ajatuksiaan: ”En varmaan silloin osannutkaan sanoa niin voimakkaasti että tämä isyys on ongelma ja siihen tukea kaipaa. Eihän niistä ajatuksista itsensä kanssa pääse eteenpäin.” Hän kannustaakin siihen, että isille kriiseissä olisi tärkeää aktiivisesti tarjota tilaa käsitellä isyyttä, ja ennen kaikkea tuen pitäisi löytää isät. ”Koska en usko että moni lähtee sitä itse hakemaan. Monet tilanteet voi olla sellaisia, että itse ei edes osaa kysyä sitä. Sitä tärkeämpi se olisi ajoissa nostaa esiin. Oli se taho terveyskeskus tai työterveyshuolto tai muu, että kysyttäisiin mites kotona ja miten lapset? Toisi esiin sen, että ne on tärkeitä asioita ja siihen on apua, jos sitä haluaa.”

Vaikka Eskolle itselle kyseessä ei ole ollut suuri haaste, hän kokee, että miehillä usein on varmasti kynnystä nostaa esiin masennustaan tai ongelmiaan. Tämä näkyy jo siinä, että hän on ollut ainut mies monissa vertaisryhmissä. Hän uskoo myös, että masentuneisiin miehiin ja isiin voidaan suhtautua yhteiskunnassa eri lailla naisiin verrattuna.

”Miehillä ei ole samanlaista oikeutta olla heikko. Päinvastoin, jos osoittaa olevansa hauras tai ettei jaksata jotain muuta, ei siihen varmasti reagoida samalla lailla. Yhteiskunta ja ajatusmaailma jossa minäkin elän, jostakinhan se tulee. Siitä ei saa samalla tavalla empatiaa, luulen.”

Esko haluaakin nyt osaltaan vertaistoiminnassa ja muualla nostaa miesnäkökulmaa esiin. ”Samalla rikkoa sanomatonta perinnettä mitä me kannetaan mukamme koska isät ja isoisät on olleet tietynlaisia, vaikka se ei mitenkään liity nyky-yhteiskuntaan vaan se on sellaista taakkaa vaan.” Esko pyrkii myös isänä muuttamaan mieheyden mallia. ”Kyllä niin kun oon läheinen poikien kanssa, halaan niitä ja suukotan niitä ja osoitan sitä mahdollisimman paljon, koska en ole saanut itse ikinä sellaista, niin sitä suuremmalla syyllä. Että pyrkii osoittamaan sitä, että miehet pystyy osoittamaan tunteitaan.”

Haastateltu Isän näköinen -hankkeessa 2019

Isät ja ero

Ero on kriisi monella tavalla kummallekin osapuolelle. Yllätyksenä ero tulee miehille useammin kuin naisille; Suomessa eroista n. 70% on naisten alulle panemia. Vaikka ero voi olla haastavaa, sekavaa ja kuormittavaa aikaa molemmille osapuolille, jätetylle se on usein isompi kriisi: lähtevä osapuoli on usein ehtinyt jo valmistautua ja käsitellä asioita etukäteen.

Ero haastaa isyyttä. Isät voivat joutua miettimään erityisesti sitä, säilyykö heillä suhde lapsiin ja saako isä äänensä

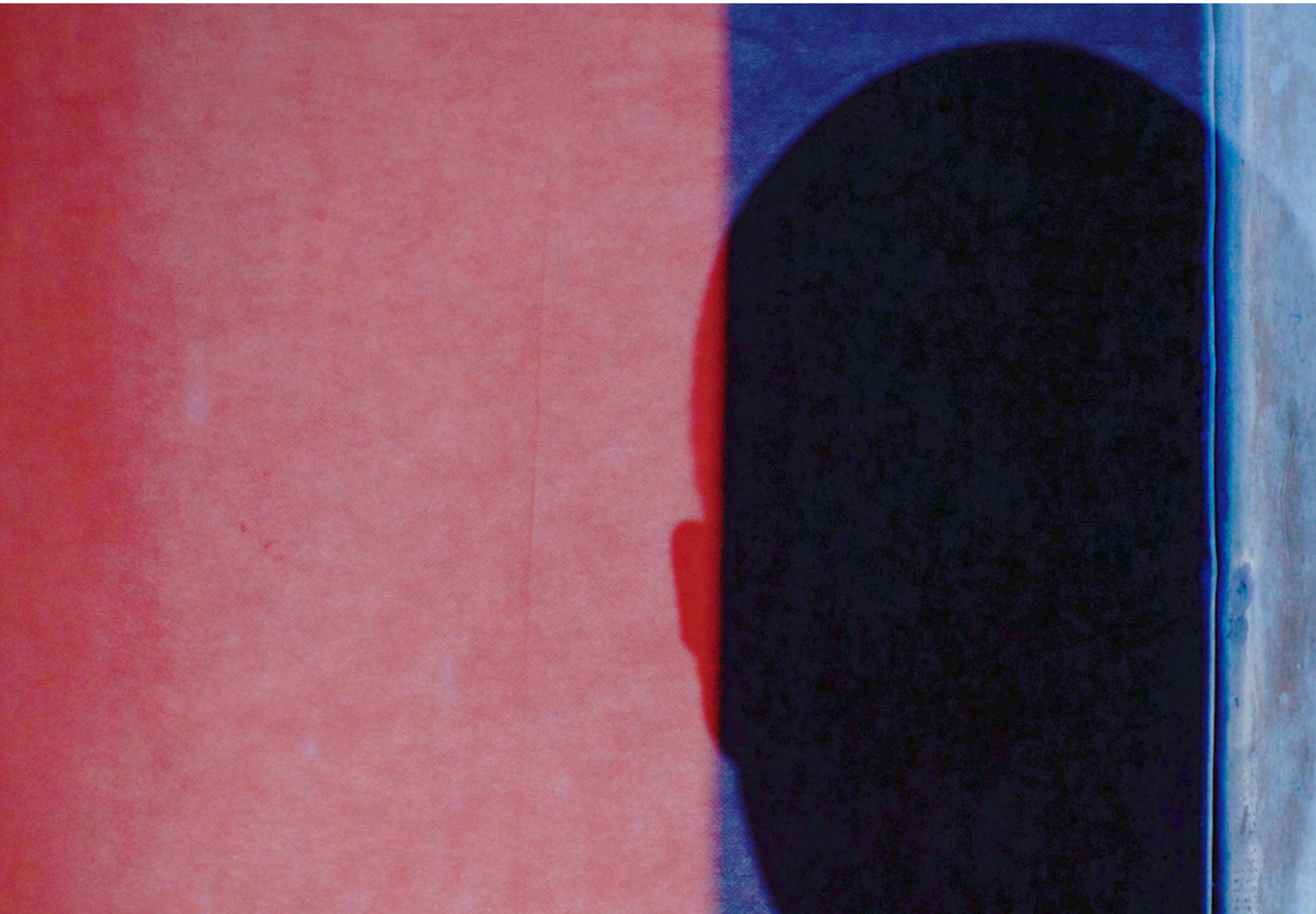
kuuluville esimerkiksi huoltajuus- ja tapausasiasioista sovittaessa. Miehen tapaan ja halukkuuteen ilmaista itseään voi heijastua ennakkoluulo siitä, että erotilanteessa he ovat palveluiden piirissä heikommilla kuin naiset.

Erotilanteissa korostuu miesten sosiaalisen verkoston heikkous. Yksin jäämisen ja eristäytymisen riski voi olla suuri. Ero pitkästä liitosta nostaa jopa kuolemanriskiä erityisesti miehillä.

Mies voi kokea eron myös ylikorostu-

neesti epäonnistumisen kokemuksena. Elämäntilanteen muutoksen myötä elintason ja taloustilanteen heikentyminen voi näyttäytyä häpeää aiheuttavana takapakkina.

Lasten asioita käsiteltäessä palveluissa on tärkeää varmistaa tiedonkulku molemmille vanhemmille. Jos isä ei pääse paikalle, ei tiedonkulkua jätetä vain äidin varaan. Tarvittaessa voidaan järjestää erillisiä tapaamisaikoja.

Kokemusisän tarina: Eronnut isä

Pasi on eronnut kahden tyttären isä, jonka luona lapset asuvat vuoroviikoin. Tyttäret ovat 6- ja 10-vuotiaita. Ero tapahtui kaksi vuotta sitten. Pasi on nyt 50-vuotias.

Eron lisäksi muu elämäntilanne (pätkätyöt) on tuonut konkreettisia muutoksia isyyteen, ennen muuta taloudellisesti. Menoja on karsittava, ja on mietittävä tarkemmin, mitä hankitaan. Helposti tulee tehtyä vertailua muihin perheisiin, ja sitä tekevät myös lapset.

Isäksi tuleminen toi Pasille kokemuksen toisaalta suuresta rikkaudesta lasten myötä, uusi rooli merkitsi ”monta säveltä, henkistä rikkautta ja rakkautta, ihanuutta saada olla isä”. Eron myötä realiteetiksi on osoittautunut kuitenkin myös kasvattamisen vaativuus.

Haasteina nykyisessä isänä olemisessa Pasi kokee käytännön ratkaisujen löytämisen tilanteessa, jossa ei ole toista jakamassa ajatuksia. Haasteena on esimerkiksi rajojen asettaminen: ettei oltaisi vain ruudun ja puhelimen ääressä, ja jotta ylipäätään lapset saisivat hyvää kasvualustaa ja kestäviä eväitä. Hankalaa on myös toimia ”kaukonäköisesti”, ettei menisi hetken mukaan ja tunteella, vaan osaisi vanhempänä katsoa pitemmällä kaarella asioita.

Mallia isyyteen Pasi kertoo saaneensa moneltakin taholta. Keskustelua tulee käytyä samassa elämäntilanteessa olevien tai saman ikäisten lasten vanhempien kanssa. Hän käy läpi vanhemmuutta niin hyvän ystävänsä, lasten kummien kuin sis-konsakin kanssa, lisäksi aiemmin työkavereiden

kanssa koulussa työskennellessään. Keskustelun aiheet koskevat arkisia asioita, ”tiukkoja paikkoja”, joissa esimerkiksi joutuu aikuisena rajaamaan lasten käytöstä: lähtemisissä ja pukemisissa ja kun tulee kiukunpuuskia. Myös onnistumisia ja ilonaiheita tulee jaettava.

Ylipäätään isänä olo on Pasiin kokemuksena haasteellisempaa kuin aiemmin. Lapsilla ja yhteiskunnallakin on enemmän odotuksia: ”pelkällä talkkunavellillä ei enää kasvateta.” Maailma on globaali, ja lapset muun muassa tulevat aiemmin murrosikänsä.

Tukea Pasi kaipaa esimerkiksi lastenhoitoon, viikot lasten kanssa ovat täynnä työtä. Muuta tukea Pasi on saanut terveyskeskuspsykologilta, jonne ohjattiin perheneuvolasta. Lisäksi Ensi- ja turvakodista Pasi sai omia keskustelu-aikoja puolison väkivaltaisuuksien vuoksi.

Lisäksi tukea on saatu TE-palvelujen uravalmentajasta, joka on ollut kokonaisvaltaista elämän eri asioihin liittyvää ohjausta. Seurakunnan perheleiritoiminnasta on saatu vaihtelua arkeen.

Pasi toivoo muodostavansa lastensa kanssa oman ”joukkueen, tiimin, jossa puhalletaan yhteiseen hiileen”. Arjessa se ei kuitenkaan aina helposti onnistu. Omina vahvuuksinaan vanhempänä Pasi pitää kykyään kuunnella, heittäytyä mukaan leikkiin lasten kanssa ja luoda turvallista ilmapiriä.

Haastateltu Isän näköinen -hankkeessa 2019

Miehen työttömyys koettelee minuutta

Elämässä eteen tulevat ongelmat voivat koetella miehiä eri tavoin kuin naisia. Esimerkiksi työttömyyden osalta saatetaan kokea korostuneesti epäonnistumista nimenomaan perheen elättäjänä ja ”peruskalliona”. Ulkoisilla tekijöillä ja taloudellisen statuksen laskulla voi muutenkin ajatella olevan keskimäärin suurempi osuus miehen minuuden määrittäjinä.

Lisäksi siinä missä esimerkiksi satunnaisen onnettomuuden kohdatessa haetaan

apua, työn loppuminen voidaan mieltää omaksi henkilökohtaiseksi epäonnistumiseksi miehisellä elämänalueella. Tuen piiriin hakeutuminen voidaan kokea haastavaksi, häpeäksikin. Oman haavoittuvuuden näytämistä voi estää myös perheen tarpeiden asettaminen omien tarpeiden edelle.

Miesten ja isien ajatellaan yleisesti naisia vahvemmin omaksuneen suomalaisen työmoraalin sen negatiivisessa merkityksessä; lisäksi monesti on edelleen vallalla

ajatus siitä, että jokainen on oman onnensa seppä. Tämä voi aiheuttaa paineita, ahdistusta ja korostunutta itsen syyttämistä. Passivoituminen ja toivon menettäminen ovat uhkana etenkin työttömyyden pitkittyessä.

Paradoksaalisesti myös lisääntynyt vapaa-aika voi aiheuttaa syyllisyyden tunnetta, vaikka se samalla lisäksi mahdollisuuksia viettää aikaa lasten ja perheen kanssa.

Äkillisesti muuttunut isyys

Monet äkilliset kriisit voivat vaikuttaa merkittävästi miehen ja perheen hyvinvointiin mutta erityisesti myös miehen isyyteen. Kriisinä voi olla esimerkiksi yllättävä oma, puolison tai lapsen sairastuminen tai vammautuminen. Uudessa tilanteessa isä joutuu hakemaan uutta toimivaa roolia

isänä perheessä. Tämä voi olla haastavaa etenkin, jos kriisi on vaikuttanut isän toimintakykyyn ja nostanut esiin ahdistuksen ja hädän tunteita.

Riskinä on, että vanhemmuutta ei saada rakennettua turvalliseksi ja perheen hyvinvointia tukevaksi. Tilanteessa onkin

tärkeää tarjota tukea isälle, jotta tämä saa jäsenettyä omia tunteitaan uutta roolia rakentaessaan. Kriisitilanteessa tuen tarvetta arvioitaessa on olennaista kuulla perhettä ja myös isää tasavertaisesti.

AIVOLIITON ASiantuntijoiden kommentti

”Terveystieteissä tulee tiedostaa myös isän roolin tärkeys. Mikäli isä ei pysty samanlaiseen vanhemmuuteen kuin aikaisemmin, on lasten kasvuympäristö muuttunut merkittävästi, riippumatta siitä millainen äidin toimintakyky on. Isyyttä täytyy tällöin tukea.”

**Lue asiantuntijoiden kommentit kokonaisuudessaan:
www.isännäköinen.fi**

Kokemusisän tarina: Äkillisesti muuttunut isyys

Jussi sairastui aivoinfarktiin 40-vuotiaana. Hänen kaksi poikaansa olivat silloin murrosiässä. Vanhempi pojista menehtyi samaan sairauteen 3 vuotta sitten, nuorena aikuisena. Myös Jussin oma isä on menehtynyt aivoverenvuotoon Jussin ollessa lapsi. Aivoverenkiertohäiriöiden perinnöllisyyttä tutkitaan, mutta vaikuttaisi siltä, että Jussin elämän kolme tapausta on puhdasta sattumaa. Kaikki nämä tapahtumat ovat muokanneet Jussin elämäntarinaa ja isyyttä. ”En ole jäänyt niitä surkuttelemaan, mutta olisi elämä voinut paremminkin mennä.”

Jussi kertoo, että sairaus on vaikuttanut eniten muistiin, lähinnä niin, että on vaikeaa muistaa aikaa ennen sairastumista ja sairauden ensivaiheita. Mielikuvat noista ajoista ovat lähinnä poikien ja vaimon kertomaa.

Jussi kertoo, miten sairastuminen muutti häntä isänä. ”En ole malliesimerkki isästä, tein paljon töitä. Olin yrittäjä, tein pitkää päivää. En halua perustella enkä selitellä sillä mitään. Olin liikaa töissä, liian vähän läsnä. Sairastumisen jälkeen olin liikaakin läsnä ja sekään ei ollut hyvä asia. Tähän sairauteen kuuluu keskittymiskyvyn puute, en siedä hälyä enkä yleistä levottomuutta. Pojat olivat murrosikäisiä; levottomia, sääntäviä ja äänekkäitä, ainakin siltä tuntui. Silloin-kaan, kun olin läsnä, en ollut hyvä isä – miten tätä hyvyttä nyt katsotaankaan...” Jussi halusi pitää pojat etäällä sairaudestaan. Se näkyi muun muassa siinä, että pojat eivät aluksi päässeet katsomaan häntä sairaalaan. Tästä pojat ovat myöhemmin isälleen palautetta antaneetkin. Sairaalaan pääsyn jälkeen roolit olivat muuttuneet. ”Pojat kävelyttivät minua. Heistä tuli tuki sille, jonka olisi pitänyt tukea heitä.”

Tukea isyyteen Jussi ei ole kokemansa mukaan missään vaiheessa saanut. ”Olisin kaivannut miehen mallia. Ei ollut ketään, keneltä kysyä neuvoja. Nuorempana toivoin appiukkoa, joka voisi olla tukena. Toive ei toteutunut, mutta en syyllistä appea siitä. Hänen omat sotakokemuksensa ovat olleet rankkoja ja ovat vaikuttaneet häneen vahvasti.” Myöskään hoitotaholta ei sairastumisen aikoihin osattu tukea muuttuneessa isyydessä. Hoito ja kuntoutus keskittyi sairauden hoitoon, vanhemmuudesta ei puhuttu. Nyt tilanne on jo parempi, kertoo Jussi. Tukea on

tarjolla, ne pitäisi vielä saada yhteen paikkaan niin, että ne olisivat tarpeen tullen helposti löydettävissä.

Erilaiset aivosairaudet koskettavat myös nuoria ja perheellisiä. Perheen ja lasten huomiointi kuntoutuksessa on tarpeellista ja tärkeää. Äkillinen, vakava sairastuminen koskee koko perhettä ja lähiyhteisöä. Tuen saaminen oli kuitenkin pitkälti kiinni isän omasta aktiivisuudesta. Pitää olla avoin, ottaa asioista selvää ja puhua. ”Tukea ei tultu tarjoamaan.” muistelee Jussi. ”Nykyisin tilanne taitaa jo olla parempi, asioita hoidetaan jo eri tavalla. Paljon on kiinni myös siitä, kuka hoitaja sattuu kohdalle. Toiset ottavat asian esille, toiset eivät.”

Muuttiko sairastuminen sitä, miten häneen on isänä suhtauduttu erilaisissa palveluissa? Koska aivoinfarkti ei näy päällepäin, ei sairaudesta tiedä, ellei siitä kerro. ”En ole tuonut sairauttani esille, en ole tehnyt siitä numeroa. Siksi sitä ei ole mitenkään huomioitu. Poikien opettajat koulussa luultavasti tiesivät, mutta ei siitä puhuttu. Pojat luultavasti kertoivat. Opettajien käytös ei muuttunut ja se on parempi näin. Mutta se, että asioista olisi puhuttu, olisi voinut poikien kannalta olla hyvä juttu, koska arki muuttui, olin aina kotoa. Ja koska en sietänyt hälyä ja levottomuutta, se ei ollut pojille hyvä. Heille olisi pitänyt kertoa enemmän.”

Nyt Jussi toimii Aivoliitossa muun muassa vertaistukijana ja kokemustoimijana. Hän uskoo, että isyyden tukeminen sairastumisen jälkeen on tärkeää. Aluksi on kuitenkin keskityttävä selviämään alkusokista, sillä tarvitaan aikaa käsitellä sairautta, että sen kanssa pääsee edes jotenkin sinuksi. ”Se milloin ja missä vaiheessa tarjotaan tukea isyyteen, on vaikea kysymys. Jos se tapahtuu liian pian, niin se ei ole hyvä asia. Aluksi ei jää edes muistijälkeä. Tarvitaan aikaa, mutta sitä (isyiden tukemista) ei saa ohittaa. Jossain vaiheessa pitäisi käsitellä, ensin ammattilaisen kanssa. Nykyisin on monenlaisia ja eri tahojen järjestämää tukea perheille. Pitäisi olla ehkä jopa velvollisuus käydä vertaistapaamisissa. Ne avaavat silmiä ihan uudella tavalla.”

Haastateltu Isän näköinen -hankkeessa 2019

Lapset tuovat toivoa vankila-isällekin

Kuten päihdekuntoutumisessa myös rikostaustaisten miesten kuntoutumisessa isäidentiteetin vahvistaminen voi edistää elämänmuutoksen tekemistä. Suomalaisessa haastattelututkimuksessa isien puheissa on toistuvasti noussut esiin, kuinka yhteydenpito lapsiin auttaa heitä jaksamaan, oli kyseessä sitten tapaaminen kasvokkain tai kortti kotoa.

Eri vankiloissa mahdollisuudet yhteydenpitoon lasten kanssa vaihtelevat

huomattavasti. Haastavat olosuhteet voivat hankaloittaa yhteydenpitoa konkreettisesti, mutta myös henkisesti. Isä voi kokea, ettei halua tavata lastaan vankilaympäristössä, tai lapsi itse voi olla haluton kohtaamaan.

Vankila- ja rikostaustaisten isyyden tukemisessa korostuu lapsen edun ensisijaiseksi asettaminen, mikä johtaa joskus siihen, että on parasta olla kannustamatta isän ja lapsen välistä yhteydenpitoa. Isyyden tukemista voidaan kuitenkin har-

joittaa myös siinä tapauksessa, että isä-lapsi-suhdetta ei ole mahdollisuus edistää. Tällöin korostuu mahdollisuus puhua isyyden kipeistä tunteista, etsiä lapsinäkökulmaa ja vahvistaa miehen pyrkimystä elämänmuutokseen.

Vaikka rikostaustaisen isän yhteys lapsiin voi olla katkonaista, vähäistä tai kokonaan katkennut, isän rooli voi olla hänelle itselleen olemassa olosuhteista riippumatta.

Kokemusisän tarina: Rikostaustainen isä

**Pelko ja viha olivat tuhota koko elämän –
isyys pelasti vankila- ja väkivaltakierteeltä: ”Tätä en mokaa”**

”Minulla on kolme lasta, vanhimmat ovat 26- ja 22-vuotiaita, nuorin on 1,5-vuotias. Kahden ensimmäisen lapsuusajat istuin lähinnä lusimassa tai tekemässä rikoksia, ellen sitten ollut vetämässä päätäni täyteen joko viinalla tai huumeilla. Kolmannen lapsen kohdalla päätin, että tätä en mokaa. Ja se päätös on pitänyt, vaikka ero lapsen äidistä tulikin, niin elämä pysyi siitä huolimatta hallinnassa.”

Oli myös hetkiä, kun vankilassa selviämässä käynyt Jarno olisi halunnut tavata lapsiaan, mutta usein hän ajatteli suojelevansa lapsiaan, kun ei ota mitään yhteyttä. ”Vankilassa ollessa ei halunnut altistaa lasta vankilaympäristölle. Lapselle sellainen ajatusmaailma voi näyttytyä hylkäämiskokemuksena. Postikortinkaan lähettäminen voi antaa viestin, että muistaa lastaan.”

Apu tuntui aluksi turhalta. Jarno oli aikonut monta kertaa lopettaa rikollisen elämänsä, mutta kaikki yritykset olivat epäonnistuneet. Eräällä kerralla hän meni vankilassa tapaamaan vankilan psykologia, jonka luona hän aluksi omien sanojensa mukaan ”nauroi takaraivollaan”.

”Paatunut vanki ei monesti jaksanut innostua, olin taas kyyninen, menin vaan vaihtelun vuoksi sinne katsomaan, mitä siellä sillä kertaa olisi.

Kuitenkin siinä tapaamisessa aloin hieman ymmärtää asioita. Suurimmalla osalla vankilan isleistä on halu muuttaa lastensa elämää paremmaksi. Mutta siinä unohtaa oman hyvinvointinsa. Aloin ymmärtää, että jos oma hyvinvointi on kunnossa, niin vasta sen jälkeen voi olla hyvä vanhempi lapsille.”

Vankilasta päästyään mm. Isän näköinen -hanke sekä Vuolle Setlementin Via Vis -väkivaltatyön hanke ovat auttaneet Jarno uuden elämän uusissa kuvioissa. Isyyden rooliin kasvaminen voi muuttaa ihmisen koko tavan ajatella olemassaoloaan. Elämäntapavangin rooli peittää usein koko ihmisen identiteetin omissakin silmissä. Tuettaessa vanhemmuuden ja isyyden roolia rikosrooli identiteettinä pienenee, ehkä jopa lopulta häipyy kokonaan.

”Kannattaa kokeilla monenlaista apua, mitä mieleen vaan tulee. Kaikki vankilassa lähtee usein nihkeästi liikkeelle, mutta pikkuhiljaa asiat voivat alkaa sujua. Yksikin onnistuja on tärkeä, sen rinnalla voi olla kymmenen epäonnistujaa, mutta onnistujat kannattaa muistaa!”

Ote blogista, julkaistu aiemmin Isän näköinen -hankkeen sivuilla: www.isannakoinen.fi

5. SUKUPUOLI- JA KULTTUURI- SENSITIIVISYYS ON TIETOISTA MONINAISUUDEN HUOMAAMISTA

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa tietoisuutta sukupuolen vaikutuksesta siihen, miten kohtaamme ihmisen, lapsen tai aikuisen. Esimerkiksi sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa kyse ei ole tyttöjen ja poikien roolien häivyttämisestä vaan siitä, että sekä tytöille ja pojille mahdollistetaan monipuolisia uudenlaisia esikuvia ja toimintatapoja lapsen yksilöllisen kiinnostuksen pohjalta.

Kun työskennellään isien kanssa, sukupuolittuneista odotuksista on hyvä olla tietoinen. Tämä koskee niin työntekijän omia kuin ympäristön odotuksia ja asenteita.

Sukupuolittuneita käytäntöjä ilmenee monilla elämänalueilla

Monissa yhteyksissä sukupuollemme vaikuttaa siihen, miten tulemme kohdatuiksi ja kohdelluiksi. Isälle tämä voi näkyä muun muassa perheille suunnatuissa palveluissa. Esimerkiksi neuvoloissa isät kokevat joissain tapauksissa edelleen olevansa sivustaseuraajia ja tulevansa ohitetuiksi, vaikka asiaan onkin kiinnitetty viime aikoina huomiota.

Sukupuoliin liittyy stereotyyppioita, jotka voivat ohjata ammatillista kohtaamista.

Työntekijänä on tärkeää olla tietoinen ja tunnistaa niitä. Kun toimitaan sukupuolisensitiivisesti, tunnistetaan sukupuolten erot, mutta niiden rooliodotukset kyseenalaistetaan. Erilaisuus tunnistetaan ilman, että eroja asetetaan arvojärjestykseen.

On tyypillistä, että omia sukupuolittuneita käsityksiä ei tunnisteta; ajatellaan helposti, että itse ollaan vapaita sukupuoliin liittyvistä ennakkoluuloista ja -asenteista.

Sukupuolittuneita käytäntöjä ja niihin liittyvää kielenkäyttöä ilmenee monilla elämänalueilla tieteestä ja taiteesta arkiseen kuluttamiseen. Esimerkiksi median on usein todettu uusintavan perinteisiä sukupuolirooleja, muun muassa toistamalla tietynlaisia ulkonäköihanteita mainoskuvaston kautta. Usein käytetään sukupuolisensitiivisyyden rinnalla sukupuolitietoisuuden käsitettä, kun puhutaan tarpeesta huomata pinnan alla olevia ilmiöitä ja rakenteita.

AMMATTILAISTEN KANSSA POHDITTUA:

"Jos äiti tuo epäsiististi puettun lapsen päiväkotiin, herää huoli äidin jaksamisesta. Isän kohdalla ajatellaan, että 'onpa isämäisesti puettu lapsi' ja hymyillään päälle."

Tällainen ajattelu kuvastaa hyvin sitä, kuinka sukupuolittuneesti voidaan tulkita eri tavoin samaa tapahtumaa riippuen siitä, onko kyseessä isä vai äiti.

Sukupuolittuneita käytäntöjä ja niihin liittyvää kielenkäyttöä ilmenee monilla elämänalueilla tieteestä ja taiteesta arkiseen kuluttamiseen.

Sukupuolisensitiivinen työote

Sukupuolisensitiivistä työtä tarvitaan kaikenikäisten kohdalla, jotta yksilöitä voidaan ohjata tunnistamaan niitä vaihtoehtoja, joita eri elämänvaiheissa on. Tavoitteena on, että yksilöt eivät koe tulevansa poissuljetuiksi tärkeinä pitämistään mahdollisuuksista.

Isätyössä sukupuolisensitiivisyyteen liittyvänä tavoitteena voidaan pitää sitä,

että isät kokevat oman roolinsa ja kykynsä vanhempina yhtä merkitykselliseksi kuin äidit. Tämä tarkoittaa ensisijaisesti sitä, että palveluissa rohkaistaan, mahdollistetaan ja tuetaan isien osallisuutta ja osallistumista.

Kun toimitaan sukupuolisensitiivisesti, tarjotaan mahdollisuuksia sellaisiin rooleihin, joihin voi olla kynnystä hakeutua tai joita ei

tulla ajatelleeksi. Vastaavasti ei ole luonnollisestikaan mitään pulmaa siinä, jos ihmiset toteuttavat perinteisinä pidettyjä rooleja – olennaista on auttaa tunnistamaan niitä tapoja, jotka perheelle parhaiten sopivat.

Jäykät rooliodotukset voivat johtaa siihen, että isät eivät tunnista oikeuttaan tai mahdollisuuksiaan olla haluamansa kaltaisen isä.

Sukupuolten eroihin vaikuttavat monet asiat

Kulttuurissamme elää vahvasti ajatus kahdesta vastakkaisesta sukupuolesta (fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti). Siihen liittyy myös usein maskuliinisuuden arvottaminen feminiinistä korkeammalle. Historian kulussa maskuliinisia luonteenpiirteitä tai maskuliinisuutta on pidetty feminiinisyttä arvokkaampana ja esimerkiksi älykkyyttä ja kyvykkyyttä ilmaisevana. Tällä voi olla haitallisia vaikutuksia sekä miehille että naisille.

Pitkään on pohdittu ja kiistelty siitä, mistä sukupuolten erot käyttäytymises-

sä aiheutuvat. Osa tutkijoista selittää erot vahvasti biologispuhaisiksi, jolloin esimerkiksi miesten aggressiivisuus ja mekaaninen lahjakkuus johtuisivat suoraan miessukupuolihormonin korkeammasta tasosta. Miehillä ja naisilla onkin biologis-rakenteellisia eroja esimerkiksi hormonitoiminnassa, aivojen rakenteissa ja aistijärjestelmässä.

Yleisesti katsotaan kuitenkin, että sukupuoliroolien mukaisessa käyttäytymisessä ja siihen oppimisessa sosiaalisella kanssakäymisellä on merkittävä vaikutus. Se

ei useinkaan synny tietoisien toiminnan tuloksena.

Yhtä mieltä ollaan myös siitä, että lapsen kehittymiseen ja käyttäytymiseen vaikuttavat ympäristö, varhainen vuorovaikutus ja geeniperimä. Olennaista on keskittyä siihen, mihin voimme vaikuttaa – kasvun tukemiseen tavalla, joka kunnioittaa yksilön omia ja yhteisössä hyväksytyjä arvoja.

*Isätyössä
sukupuolisensitiivisyyteen
liittyvänä tavoitteena
voidaan pitää sitä, että isät
kokevat oman roolinsa ja
kykynsä vanhempina yhtä
merkitykselliseksi kuin äidit.*

Sukupuoliroolit omaksutaan suurelta osin jo lapsena

Sukupuolisensitiivisyys ei pyri häivyttämään sukupuolia tai kieltämään niiden olemassaoloa, vaan tiedostamaan niiden merkitys hoito- ja kasvatustilanteissa sekä erilaisissa palveluissa. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa opitaan tiedostamaan

ja tunnistamaan oletuksia ja käsityksiä sukupuolista ja sukupuolirooleista.

Kun kiinnitetään huomiota kapeista sukupuolirooleista vapaaseen toimintaan, tytöille ja pojille mahdollistetaan uudenlaisia esikuvia ja toimintatapoja yksilöllisen

kiinnostuksen pohjalta. Ajatuksena on, että sen myötä myös myöhemmin elämässä jokainen voisi käyttää omia taitojaan ja olla kiinnostunut siitä, mistä oikeasti on kiinnostunut ja tähdätä kohti omia, juuri itselleen sopivia tavoitteita.

On yllättävän yleistä, että lapsen sukupuoli vaikuttaa siihen, miten aikuinen hänet kohtaa. Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeessa videoitiin päiväkodin arkea. Videoilta havaittiin, että kasvattajat toimivat huomaamattaan sukupuolittuneesti muun muassa seuraavilla tavoilla:

- Lapsia ohjattiin erillisiin leikkeihin sukupuolen mukaan rutiininomaisesti ja tiedostamattomasti.
- Valtaosa kasvattajien antamista pienistä ennalta suunnittele mattomista apulaistehtävistä osoitettiin tytöille.
- Siirtymätilanteissa pojat saivat apua pukemisessa ja riisumisessa tyttöjä nopeammin. Lapsia ei kannustettu tasapuolisesti omatoimisuuteen.
- Ohjatussa toiminnassa pojat saivat aikuiselta huomiota kaksinkertaisen määrän tyttöihin verrattuna.

Kulttuurisensitiivisyys on tärkeää kansainvälistymisen myötä

Kulttuurisensitiivisyydellä tarkoitetaan herkkyyttä hahmottaa ja ymmärtää toisenlaisen taustan omaavia. Palveluja toteutettaessa sillä viitataan tietoisuuteen ja kykyyn hahmottaa, millaista tukea eri taustoja omaavat ihmiset tarvitsevat ja missä muodossa.

Maahanmuuton myötä myös isille tulee omaksuttavaksi aina jossain määrin uusi isäidentiteetti, jossa yhdistyy vanha ja uusi

kulttuuri. Tutkimusten mukaan isät haluavat yleensä ylläpitää oppimiaan perheerooleja ja maahanmuuton jälkeenkin. Ongelmia muodostuu helposti, jos tavat poikkeavat paljon kohdemaan rooliodotuksista tai ovat jopa lain vastaisia (esimerkiksi kuritusväkivalta). Myös nainen työntekijänä voi olla yllättävä asia maahanmuuttajalle.

Isän rooli voi suomalaisesta näkökulmasta ylikorostua jos isä on se, joka päättää

perheen asioista: päivähoidosta, lääkärikäynneistä ja -hoidosta, kasvatuksesta. Aina ei äitiä haluta päästää asioimaan-kaan yksin.

Lapsille lankeaa usein rooli vanhempien tukena niin kieli- kuin muissakin kysymyksissä. Tämä voi aiheuttaa perheessä ongelmia, etenkin jos on kyse kulttuurista, jossa kasvatusta on luonteeltaan autoritaa-rista.

Monissa kulttuureissa suvulla on sanansa sanottavana perheen päätöksissä, ydinperheen lisäksi

Kasvatuksen lisäksi eri kulttuureissa tavat käsittää ja arvottaa monia asioita voivat olla hyvin erilaisia. Esimerkiksi yksilö- ja yhteisölähtöisyys voivat vaihdella kulttuurien välillä paljon. Monissa kulttuureissa päätökset, tavat ja lupa toimia uusissa tilanteissa syntyvät lähiyhteisössä.

Isovanhempien, muun suvun ja yhteisön näkemyksillä voi olla suuri merkitys, mitä ydinperheeseen painottuvassa kulttuurissa ei tulla helposti ajatelleeksi. Työntekijöiden tulee olla valmiita tarvittaessa työskentelemään yhteisössä tilanteessa, jossa meillä Suomessa vastaa-

vat asiat hoidettaisiin äidin ja isän kanssa.

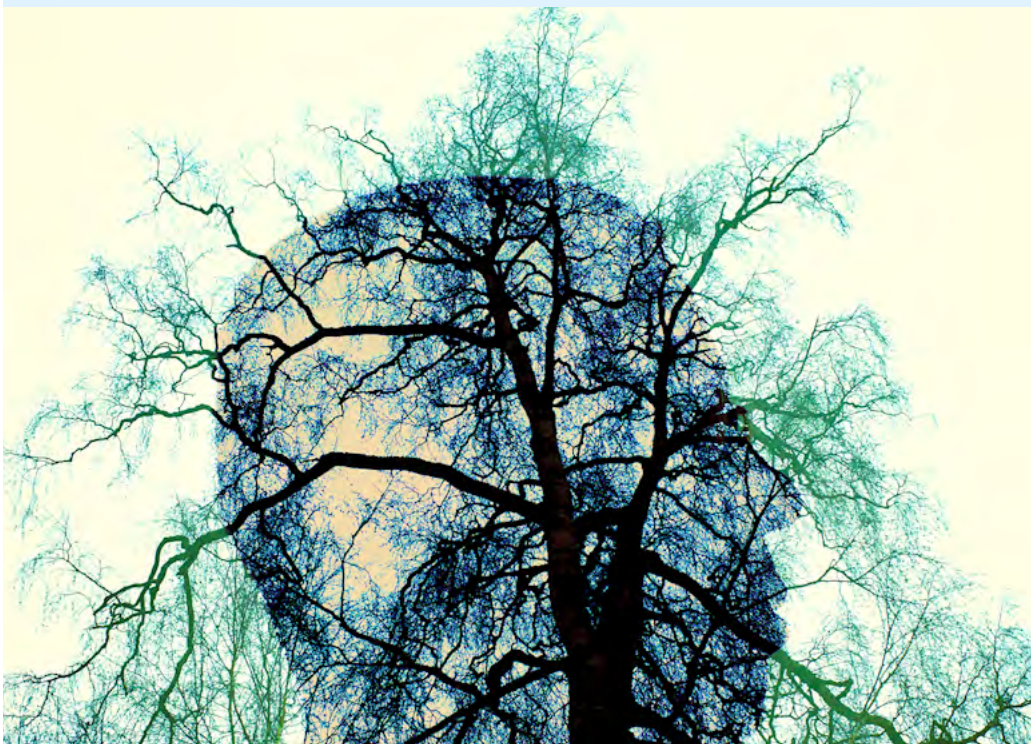
Maahanmuutto- ja erityisesti turvapaikkapolitiikka on kokonaisuus, joka jakaa mielipiteitä hyvinkin voimakkaasti. Omasa työotteessa on tärkeää tiedostaa omat asenteet; niiden ei tulisi kuitenkaan antaa vaikuttaa ammatilliseen toimintaan.

ÄLÄ OLETA, VAAN KYSY

Sukupuolisensitiivisyyden keskeinen periaate pätee myös maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä

Keskisestä Afrikasta lähtöisin olevassa isäryhmässä keskusteltiin isien osallistumisesta synnytykseen. Siinä missä samasta valtiosta, mutta maaseudulta lähtöisin oleville isille asia oli hyvin vieras ja jopa epäuskkoa herättävä asia, suuresta kaupungista oleva isä totesi miehen osallistumisen synnytykseen normaaliksi käytännöksi.

Työntekijä sai itsensä kiinni yksinkertaistetusta oletuksestaan, jonka mukaan jossain vallitseva käytäntö olisi yleistettävissä. Tässä tapauksessa niin ei ollut edes saman maan sisällä, saati sitten laajemmin samalla mantereella.

Maahanmuuttajaisien kohtaaminen - seurakunnan maahanmuuttajatyöntekijän kokemuksia

Maahanmuuttajatyössä kohtaaminen tarkoittaa ennen kaikkea asiakkaiden kuuntelua, vierellä kulkemista.

Monien miesten ja isien osalta muutos näytetään hyvin suurena lähtömaahan verrattuna, esimerkiksi aseman ja toimeentulon suhteen. Vakavarainen elämä muuttuu pakolaisstatukseksi ja lähiöasumiseksi ilman kieltä, jonka oppimiseen motivaatio voi olla elämäntilanteen totaalisen muutoksen myötä heikko.

Myös lähtömaasta voi tulla paineita: Onko jo oma talo siellä uudessa maassa, auto jne.? On havaittu, että keskimäärin vuoden oleskelun jälkeen erityisesti miehelle ja isälle riskiksi tulee masennus, "kun ei ollakaan mitään". Isänä joutuu pyytämään apua omilta lapsilta, jotka ovat oppineet kielen; myös vaimo on usein oppinut kieltä nopeammin. Oma tilanne voidaan kokea nöyryyttävänä, etenkin jos on oltu merkittävässä asemassa lähtömaassa, ja nyt ainoana vaihtoehtona näyttäytyy suorittava työ, jos sekään. Isän roolia ja asemaa muiden perheenjäsenten silmissä koettelee kotiin jääminen, siinä missä arki tuo lapsille ja vaimolle muun muassa helpommin uusia ystäviä.

Työntekijänä on tärkeää ymmärtää mainitut kontrastit vanhan ja uuden välillä. Tuen muodot ovat moninaiset ja tilanteen mukaiset, tiettyä yhtä menetä ei ole.

Työpaikkojen, harjoittelupaikkojen, työkokeilupaiikkojen ja palkkatukityön etsiminen yhdessä muodostaa suuren osan maahanmuuttajatyöntekijän työstä; nämä on nähty erityisesti miehelle itsetunnolle tärkeinä, samoin miespuolisten ystävien löytäminen ja mahdolliset uudet harrastukset, joista erityisesti jalkapallo on osoittautunut hyväksi ja tärkeäksi. Myös ystäväperhetoimintaa suomalaisten perheiden kanssa on kehitetty.

Perheen yhdessäoloa ja -tekemistä tuetaan virkistysleireillä, joiden tavoitteena on yleisesti voimaannuttaa ja innostaa. Myös yhteisön tu-

keminen ja vertaisuus, niiden mahdollistaminen, ovat seurakunnan toiminnan tavoitteena; muuta lähiyhteisöä kantasuomalaisten tapaan kun ei useinkaan ole (isovanhemmat tms.).

Miehille ja isille järjestetään lisäksi muun muassa vaellusleirejä, mikä toimintamuotona on osoittautunut miehille toimivaksi ja tärkeäksi, samoin saunaillat. Niiden puitteissa on muun muassa mahdollista saada vastauksia kysymykseen, miten suomalaisessa yhteiskunnassa "tulee olla" mies.

On lisäksi tilanteita, joissa isä tulee yksin Suomeen ja on täällä useita vuosia, ennen kuin muu perhe tulee perheenyhdistämisen kautta pakolaisleiriltä. Suomalaista kulttuuria jo jonkin verran omaksunut isä "tutustuu" uudelleen omaan perheeseensä, ja sen myötä omaankin kotoutumiseen tulee taas uusia haasteita. Maahanmuuttajatyöntekijän tuki on tällaisessakin tilanteessa keskeinen.

Joissain tapauksissa perheen äidin (esimerkiksi traumaperäinen) oireilu haastaa isän kotoutumista ja elämää, kun hänen roolinsa korostuu. Apua on tällöin kannustettu hakemaan muun muassa sosiaalipäivystyksestä seurakunnan lisäksi. Kynnys voi olla korkea, jos ei ole totuttu hahmottamaan yhteiskunnan roolia siellä, missä on aiemmin turvauttu heimon tai suvun vanhempien apuun.

Lisäksi on usein uutta, että meillä on omat asiantuntijamme esimerkiksi parisuhdeasioissa, eri toimijat lasten kasvatukseen liittyen, ja edelleen nuorten tukemiseksi. Palvelujen maksuttomuus on usein yllättävää, samoin niiden ammattimaisuus: työntekijöiden kanssa keskusteltaessa ei ole esimerkiksi tarpeen vastavuoroisesti kysyä, mitä heille kuuluu.

Maahanmuuttajatyön diakoni

Mirja Hytönen

Jyväskylän seurakunta

Haastateltu Isän näköinen -hankkeessa 2019

ISYYTTÄ
TUKEVAT
TYÖMENETELMÄT

1. VERTAISTOIMINTA VOIMAANNUTTAA JA TARJOAA TUKEA

Vertaistoiminta vahvistaa isien osallisuutta vanhemmuuteen ja sitä kautta välillisesti koko perheen hyvinvointia. Isyyteen liittyviä kokemuksia kertomalla ja kuuntelemalla miehet huomaavat, että muutkin pohtivat samoja kysymyksiä, eikä heiltä odoteta valmiita vastauksia. Samassa asemassa olevien kanssa keskustelu voimaannuttaa ja tarjoaa tukea sekä hyödyllistä näkemystä omaan tilanteeseen.

Vertaistuki auttaa erityisesti haastavassa tilanteessa

Isät jäävät helposti vähemmistöön erilaisissa vertaisuuteen perustuvissa vanhemmille suunnatuissa ryhmissä. Yhteisesti vanhemmille suunnatut ryhmät vetävät helpommin puoleensa äitejä ja osa isistä voi kokea, että he eivät saa sieltä tarvitsemaansa tukea. Helposti ajatellaan, että isät eivät halua puhua ja jäävät siksi ryhmien ulkopuolelle. Isät kuitenkin puhuvat, jos tilanne on heille otollinen.

Vaikuttaisi siltä, että isyys itsessään ei useinkaan ole miehiä yhdistävä seikka sa-

malla tavalla, kuin äitiys yhdistää naisia. Isävertaisryhmät syntyvät luontevimmin jonkin erityisteeman ympärille. Isyyden tukemista ja isyydestä puhumista voi tuoda myös erilaisiin miesryhmiin ja ympäristöihin. Tällöin korostuu isyyden näkeminen voimavarana ja motivoijana haastavassakin elämäntilanteessa. Samassa tilanteessa ovat isät jakavat yhteisen taustan, ja kokemuksia vaihtamalla ymmärrys ja jaksaminen lisääntyvät. Se auttaa oman ja perheen hyvinvoinnin ylläpitämisessä.

Miehillä näyttäisi usein olevan suurempaa taipumusta toiminnallisuuteen, mikä on hyvä huomioida myös isille suunnatuissa ryhmissä. Toiminnallisuutta ryhmiin voi tuoda erilaisten pelien, retkeilyn tai muun toiminnan kautta. On kuitenkin hyvä muistaa, että kaikki miehet eivät kaipaa tekemistä. On hyvä jättää tilaa sekä aikaa myös keskustelulle ja yhdessäololle.

Vertaistuella saavutetaan monia hyötyjä

Mielikuva ryhmiin osallistuvista isistä on, että niihin osallistuvat edistykselliset tai nuoret isät, jotka ovat sosiaalisia, avoimia ja "siviilirohkeita". Tätä mielikuvaa olisi hyvä laajentaa, sillä usein vertaistuen tarpeessa ovat isät, joiden vanhemmuutta haastaa jokin erityisseikka.

Isien vertaisryhmiin osallistuneet ovat korostaneet ryhmän merkitystä foorumina, jossa he voivat turvallisesti jutella kipeistäkin asioista. Isät ovat pitäneet erityisesti keskusteluista ja kokemustenvaihdosta. Isä auttaa se, että he saavat vapaasti kysellä itseä askarruttavia asioita

sellaiselta henkilöltä, joka on itsekin käynyt läpi samoja kokemuksia. Vertaistuella ja keskinäisillä tapaamisilla on merkitystä niin isyydelle, parisuhteelle kuin mieheydelle. Parhaimmillaan vertaisryhmässä alkanut ystävyys ja vertaistuki laajenevat ryhmän ulkopuolelle.

Isä-lapsi -ryhmä vahvistaa isyyttä

Myös erilaiset isille ja lapsille yhteisesti suunnatut ryhmät voivat houkuttaa isä osallistumaan. Isät lähtevät niihin mukaan saadakseen yhteistä, äitivapaata aikaa lapsensa kanssa ja antaakseen äidille omaa aikaa. Isät aloittavat usein vertaisryhmän

muiden, erityisesti äidin, houkuttamana. Ryhmään osallistumisen myötä muut syyt jatkamiselle kuitenkin korostuvat: lasten kaverit, isien saamat uudet tuttavuudet ja hyvä ilmapiiri, jossa viihtyy.

Osallistuminen ryhmätoimintaan vah-

vistaa isien omaa tapaa ajatella ja toimia lasten kanssa. Erilaisten toimintatapojen huomaaminen ja omien vertaaminen niihin vahvistaa isyyttä. Myönteisessä ilmapiirissä saatu ja annettu palaute lisää vanhemmuuden voimavaroja.

Myönteisessä ilmapiirissä saatu ja annettu palaute lisää vanhemmuuden voimavaroja.

2. HANKKEEN AIKANA KOKEILLUT VERTAISRYHMÄT JA TOIMINTAMALLIT

Hankkeen aikana olimme mukana järjestämässä erilaisia isäryhmiä ja kehittämässä toiminnallisia menetelmiä isyyden tukemiseen. Esittelemme seuraavassa kaksi isäryhmää, joista toinen perustuu tarinallisuuteen ja isäidentiteetin rakentumiseen, ja toinen on maahanmuuttajaisille suunniteltu ryhmä. Lisäksi esittelemme valokuvatyöskentelymallin, jota voidaan käyttää miesryhmissä isyyden teemaa käsiteltäessä. Esittelyssä on myös hankkeen aikana opinnäytetyönä tehty päiväkotien Isien ilta.

Isyys-ryhmämalli

Ryhmämallin keskiössä on isyyden kokemusten jakaminen erityisesti tarinallisesti ja tapahtumia kuvailemalla. Osallistujat tarkastelevat isyytensä elämänkaarta historiasta nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Keskeisiä käsiteltäviä teemoja ovat isäidentiteetin muodostuminen,

vanhemmuuden roolien ja vastuiden jakautuminen sekä kokemukset perhe-arjesta.

Ryhmämalli on jalostettu Miessakien Isyyden Tueksi -toiminnassa pitkään käytetyn rungon pohjalta. Soveltava pilot-tiryhmä toteutettiin yhteistyössä Familia

ry:n kanssa kahden kulttuurin perheiden isille. Vertaisohjatussa ryhmässä erityistä pohdittavaa osallistujille tarjosi vanhempien erilaisten kulttuurien ja vanhemmuuden mallien yhteen soveltaminen.

KOHDERYHMÄ

Mallia voidaan toteuttaa yleisenä isäryhmänä tai soveltaen erityisessä asemassa oleville isäryhmille. Eri elämäntilanteisiin liittyvät teemat voidaan nostaa esiin luontevasti puhumalla siitä, millaiset asiat (esim. työttömyys, kulttuurierot) ovat haastaneet isyyttä ja perheen hyvinvointia.

Ryhmän runkoa voi soveltaa ja kertoja yhdistää ja eri ajanjaksoja painottaa sen mukaan, missä vaiheessa vanhemmuutta osallistujat ovat.

Suosittelava ryhmäkoko on 4–8 hlöä.

HUOMIOITAVAA

Ryhmää toteutettaessa painotetaan konkreettisia kysymyksiä, joilla luodaan keskustelevalta ilmapiiri. Isiä kannustetaan kertomaan eri vaiheisiin liittyvistä tapahtumista, joissa kokemus isyydestä ja isyyden roolit ovat nousseet heillä vahvasti esiin. Esimerkiksi raskaudesta kuulemista voidaan pyytää kuvailemaan tapahtumana: ”Missä olit, oliko ilta, oliko aamu, mitä sitten tapahtui?”

Jokainen osallistuja voi näin valita, miten haluaa lähteä jakamaan henkilökohtaisia asioitaan. Ryhmän toimintatapa voi helpottaa niiden ryhmäläisten osallistumista, jotka erityisesti alussa arastelevat jakamista tai joiden tunteiden sanoittamisen taidot ovat vaihtelevilla tasoilla.

TOTEUTUS

Ryhmämallin runko koostuu kuudesta teemoitetusta tapaamisesta. Tapaamisten suosituskesto on 1,5–2 h.

1. Tieto isäksi tulemisesta ja oma lapsuuden perhe

- Esittäytymiset, ryhmän käytäntöjen läpikäyminen ja aiheen pariin laskeutuminen
- Mikä oli osallistujien isäksi kasvamisen lähtötilanne? Mitä he ajattelivat isyydestä ennen kuin se tuli heille ajankohtaiseksi?
- Miten raskaudesta kuuleminen vaikutti isyyden ajatuksiin?
- Käsitellään myös omaa lapsuuden perhettä pohjana omalle isyydelle. Mitä osia omaan isäidentiteettiin on haluttu säilyttää, mitä ei?

2. Lapsen tuloon ja isyyteen valmistautuminen

- Perheeksi valmistautuminen ja lapsen odotusaika
- Miten kotia valmistettiin ja työ-, parisuhde- ja perhe-elämää alettiin sovittaa yhteen?
- Identiteetin muutos kohti isyyttä. Millaisia odotuksia lapsiperhearkea kohtaan oli ja mitä tunteita odotus herätti? Esimerkiksi hoivan ja suojelemisen kokemuksia, tai toisaalta mahdollista pelkoa tulevasta vastuusta?

3. Kokemus synnytyksestä ja isyyden konkretisoituminen

- Oma kokemus synnytystapahtumasta
- Käydään läpi isien kokemukset varhaisimmasta vuorovaikutustapahtumasta lapsen kanssa.
- Millainen oli tämä isäidentiteetin kannalta tärkeä hetki, josta alkaa isän ja lapsen kiintymyssuhde?
- Vastasiko omia ennako-odotuksia?
- Miten syntymä vaikutti kokemukseen isyydestä? Konkretisoituiko tai muuttuiko kokemus?

4. Isänä lapsiperhearjessa

- Alkuvaiheen lapsiperheen arki
- Teemoina ovat mm. lapsen hoito ja parisuhde, isovanhemmat, sukulaiset ja ystävät sekä perheystävällisyys työpaikalla
- Miten perheessä roolit ja vastuut alkoivat jakautua ja millaiseen suuntaan isyys alkoi kehittyä arjessa? Oliko haastavaa löytää itselle ja perheelle toimiva tapa olla isänä?

5. Myöhemmät vaiheet ja nykyhetki isänä

- Lapsiperhearjen myöhemmät vaiheet ja nykyhetki. Missä vaiheissa lapset ovat ja mitkä ovat nyt ajankohtaisia asioita elämässä?
- Millaiseen muotoon osallistujien perheissä arki on asettunut?
- Millainen isyyden rooli osallistujille on kehittynyt?
- Millaiset asiat ovat tukeneet isyyden kehittymistä? Mitkä asiat haastaneet?

6. Tulevaisuus

- Tulevaisuuden näkymät
- Ovatko osallistujat tyytyväisiä rooliinsa perheessään? Onko toiveita millaiseksi omaa identiteettiä ja toimintaa isänä voisi jatkossa vielä työstää?
- Millaiset asiat voivat jatkossa tukea isyyttä ja haastaa sitä? Entä omaa ja perheen hyvinvointia?

Maahanmuuttajaisien vertaisryhmä

Ryhmän tavoitteena on isyden tuke-
minen muuttuneessa tilanteessa. Yksin
turvapaikkaa hakevat perheelliset miehet
ovat usein pitkiä aikoja erossa perhees-
tään ja lapsistaan. Myös uuden ja vanhan

kasvatuskulttuurin onnistunut yhteenso-
vittaminen voi olla haastavaa.

Ryhmä on suunniteltu ja pilotoitu
yhdessä Oulun kaupungin maahan-
muuttotoimiston ja Vuolle Settlementin

ystävyydentalon kanssa. Pilottiryhmässä
keskustelua herätti erityisesti tyttöjen
kasvattaminen sekä suomalainen vapaal-
ta vaikuttava kasvatus.

KOHDERYHMÄ

Perheenyhdistämisen kautta äskettäin lapsensa
Suomeen saaneet isät.

Suosittelava ryhmän koko 4–6 isää.

HUOMIOITAVAA

Vinkki: Tee yhteistyötä esim. paikallisen maahanmuutto-
viraston tai -viranomaisen kanssa isien etsimiseksi ryhmään.

Tulkkauksen ja asioiden käsittelyn helpottamiseksi on
suositeltavaa valita saman kielisiä isäiä.

TOTEUTUS

Alussa järjestetään infotilaisuus yhdessä sen tahon kanssa, joka ohjaa isiä ryhmään. Tilaisuudessa kerrotaan mahdollisille osallistujille ryhmän tarkoitus ja kokoontumiskerrat. Painotetaan luottamuksellisuutta ja sitä, että tarkoituksena ei ole arvioida isyyttä. Korostetaan vertaisuuden merkitystä ja mahdollisuutta päästä puhumaan vanhemmuuteen liittyvistä kysymyksistä muiden kanssa. Isät päättävät osallistumisestaan tilaisuuden jälkeen.

1. Tutustuminen teemalla millainen isä olen? / Millainen isä haluaisin olla?

- **Vinkki:** menetelmänä esim. ryhmätoiminnassa käytettävät kuvakortit. Osallistujat valitsevat korteista itseään puhuttelevan ja kertovat, miksi valitsivat sen. Mitä isyys merkitsee? Miten se kuvassa ilmenee?
- Alkukierroksen jälkeen keskustelua ohjataan ”millainen isä haluaisin olla” suuntaan. Mikä edistää tavoitetta? Mikä estää? Mikä huolettaa?

2. Lapsen kasvattaminen Suomessa on sukupuolitietoista.

- **Vinkki:** pyydä tarpeen ja mahdollisuuden mukaan esim. alueesi Tyttöjen talo ja / tai Poikien talo alustamaan ja vetämään keskustelua
- Käykää keskustelua siitä, miten tyttöjen ja poikien kasvattaminen eroaa ja pitääkö sen erota jotenkin.

3. Mitä haluat säilyttää omasta kulttuuristasi ja lapsuudestasi?

Mitä haluat oppia suomalaisesta tavasta kasvattaa?

- **Vinkki:** Pyydä mukaan alueellasi jo pidempään asunut maahanmuuttajaisä kertomaan omista kokemuksistaan
- Ryhmäkerran aluksi osallistujat kertovat omasta lapsuudestaan ja kasvatuksestaan. Mikä siinä oli hyvää, mitä tekisi isänä nyt toisin? Mikä omassa kulttuurissa on sellaista, mitä haluaa siirtää lapsilleen? Mistä on hyötyä, kun lapsi elää suomalaisessa kulttuurissa?
- Toinen keskustelu aiheesta suomalainen kasvatus. Osallistujat saavat kertoa, mitä hyvää he ovat havainneet ja mikä mietityttää. Kerrotaan asiallisesti, miksi Suomessa toimitaan tietyllä tavalla. Miksi esimerkiksi lasten kulkemista ei ole tarpeen rajoittaa samalla tavalla kuin lähtömaassa on voinut ollut tarpeen.

4. Minä olen hyvä isä! – Omat vahvuudet, positiivisuus voimavarana, oma jaksaminen isänä, mistä apua pulmatilanteisiin.

- Menetelmänä esimerkiksi valokuvaus (Valokuvatyoškentely vanhemmuuden tukena) tai jokin muu toiminnallinen tekeminen.
- Huom! jos valitaan valokuvamenetelmä, niin kerrat 3 ja 4 kannattaa vaihtaa keskenään, sillä valokuvien teettäminen tarvitsee aikaa

5. Ryhmän päättäminen. Viimeinen tapaaminen vietetään juhlimalla osallistujien itse määrittämällä tavalla.

- Palautteen kerääminen
- Jatkosta sopiminen: jatkaako ryhmä kokoontumisia tai integroituuko johonkin muuhun isä- tai miesryhmään.

Valokuvatyöskentely vanhemmuuden tukena

Ryhmän tavoitteena on oman isyyden pohtiminen ohjatusti pienryhmässä tuotettavia perhe- tai isän yksilökuvia hyödyntäen. Menetelmä antaa tilaisuuden jäsentää ja sanoittaa omaa tapaa olla isä. Erityisesti maahanmuuttajien parissa toteutettuna tavoitteena on auttaa suhteuttamaan omaa isäkuvaan yleisiin kulttuurissa esiintyviin isäkuviin ja niiden

moninaisuuteen. Työskentelyssä autetaan löytämään omia voimavaroja ja vahvuuksia isänä sekä tunnistamaan omaa tapaa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Työskentely tarjoaa mahdollisuuden tarkastella omaa isäidentiteettiä sekä omin että ulkopuolisen silmin.

Valokuvausmenetelmää on hankkeessa toteutettu Jyväskylän seurakunnan

maahanmuuttajien perheleirillä, Jyväskylän monikulttuurikeskus Glorian perhetapahtumassa ja Kriminaalihuollon perheleirillä yhteistyössä Vuolle Settlementin Via Vis -väkivaltatyön kanssa.

KOHDERYHMÄ

Menetelmä sopii joko itsenäisesti toteutettavaksi tai osaksi muuta isä-, perhe- tai miesryhmätoimintaa, esimerkiksi kahden kokoontumiskerran sisällöksi.

HUOMIOITAVAA

Osaava tai ainakin kameran käyttöön tottunut kuvaaja.

Vinkki: Selvitä esimerkiksi mahdollisuus hyödyntää alan opiskelijoita tai harrastajia; hyödynnä esimerkiksi sosiaalista mediaa.

Mahdollisuus kokoontumiskertojen välillä tehdä kuville perusmuokkaus tai -käsittely.

Mahdollisuus tulostaa kuvat tai tallentaa ne sähköisesti projisointia varten.

TOTEUTUS ISÄ-LAPSI -VALOKUVANA

Ensimmäinen tapaaminen: valokuvaus

Aikaa varataan 20–30 min./perhe/kuvattava. Muille osallistujille on hyvä järjestää muuta toimintaa omaa vuoroa odottaessa.

Paikaksi valitaan rauhallinen ja pelkistetty ”studiomainen” tila, jossa kuvattava/t tulevat hyvin esiin huomion kiinnittymättä muuhun. Esimerkiksi tyhjä huone tai nurkkaus, jossa yksinkertainen tuoli/tuoleja, hyvä valaistus.

Kuvaustilanteessa olennaista on luottamuksellinen suhde kuvaajan ja kuvattavan / kuvattavien kanssa: rentous, teeskentelemättömyys, ”tavallisuus”, ei-poseeraaminen. Kuvauspaikan valinta voi toimia luottamuksellisen ja rennon suhteen luomisessa, lämmittelynä.

Kuviin haetaan kuvattavien välistä vuorovaikutusta ja yhteyttä pyytämällä kuvattavia katsekontaktiin keskenään.

Toinen tapaaminen: kuvien katsominen

Toisella kokoontumiskerralla toteutetaan purkutilanne, johon osallistuvat vain isät. Se voidaan toteuttaa joko ryhmätilanteena tai erikseen kunkin isän kanssa. Jos purku toteutetaan ryhmässä, siitä on sovittava etukäteen ja tarjottava mahdollisuus myös yksilöpurkuun.

Kuvia voidaan katsoa tulosteina, heijastettuina valkokankaalle tai tietokoneen näytöltä. Ryhmäpurun osalta muiden kuvia kommentoitaessa sovitaan pelisäännöksi positiivisuus ja periaate: Kysy, älä tulkitse tai oleta.

Esimerkinomaisia keskustelukysymyksiä kuviin liittyen (valitaan sopiva määrä):

- Miten kuvat ilmentävät persoonallisuudenpiirteitäsi?
- Millä tavalla kuvat kuvastavat sinua isänä?
- Mitkä puolet sinusta isänä näkyvät kuvissa?
- Millaisia tunteita valokuvaaminen herätti?
Entä kuvan katsominen?
- Muuta keskustelua
- Mitkä puolet persoonastasi pääsevät esiin isänä?
- Mikä on ylipäätään merkityksellistä isänä?
- Mikä sinulle isänä tuottaa iloa?
- Mikä tuottaa huolta (ylipäätään/juuri nyt)
- Mitä muita tunteita isänä olemiseen liittyy?
- Millainen isä haluaisit (nykyisen lisäksi) olla?
Mitä toivot tulevaisuudelta suhteessa isänä olemiseen?
- Mitä toivot lastesi tulevaisuudelta?
Entä mitä ajattelet lapsesi toivovan?

TOTEUTUS YKSILÖVALOKUVANA

Ensimmäinen tapaaminen: valokuvaus

Varaa ensimmäiseen tapaamiseen riittävästi aikaa. Vahvuustyöskentelyyn 1–2 h ja valokuvaukseen 20–30 min./kuvattava.

Yksilökuvissa etsitään isien omia vahvuuksia valokuvan keinoin. Työskentely aloitetaan toiminnallisella menetelmällä, jolla isät etsivät vahvuuden, jota haluavat kuvassa ilmentää. Menetelmäksi käy esimerkiksi Tunne palikat -työskentely.

Vahvuuden löytämisen jälkeen pohditaan, miten haluttu ominaisuus tai vahvuus voidaan kuvassa ilmaista. Mikä merkitys on taustalla, asennolla tai esineillä? Apuna voidaan käyttää esimerkiksi internetin hakutoimintoa: käydään läpi kuvia ja pohditaan, miten niissä näkyy valittu tema.

Kuvauspaikan valinta on osa kuvausprosessia. Kuvia voidaan ottaa ulkona tai sisällä. Ulkona otettaviin kuviin on hyvä varata riittävästi aikaa, sillä kulkeminen ja kuvauspaikan valinta voi olla aluksi haastavaa.

Toinen tapaaminen: kuvien katsominen

Ks. Isä-lapsi -valokuvaus

Keskusteluteemoja voivat lisäksi olla

- Miten haluttu vahvuus näkyy kuvassa?
- Onko vahvuus auttanut sinua isänä? Miten?
Millaisessa tilanteessa?
- Mitä tunteita kuva herättää?

Isien ilta, toimintamalli päiväkodeille

Isien illan tarkoituksena on koota isät keskustelemaan isyydestä ja tukea isän roolia tasavertaisena kasvattajana. Samalla vahvistetaan työntekijöiden isäerityistä, sukupuolisensitiivistä sekä kulttuurisensitiivistä työtettä.

Isien ilta on kolmen Diakin sosionomi-opiskelijan kehittämä toiminnallinen isien ilta päiväkodin käyttöön. Työ on opiskelijoiden opinnäytetyö, joka on toteutettu yhteistyössä Isän näköinen -hankkeen ja oululaisen päiväkodin kanssa.

Tarkemmat sisältöjen kuvaukset, tarvittavat ohjeet/materiaalit ja opinnäytetyö löytyvät www.isännäköinen.fi.

KOHDERYHMÄ

Päiväkodit.
Isät.

HUOMIOITAVAA

Illan kesto noin 1,5–2 h.
Ilta koostuu kolmesta toiminnallisesta pisteestä.

Ilta järjestetään päiväkodin henkilökunnan toimesta.

Varatkaa tarvittaessa lastenhoitomahdollisuus illan ajaksi.

Varatkaa tulkki/tulkit, jos iltaan osallistuu heikosti suomea osaavia.

TOTEUTUS

Tervetuloitovotus. Esittäydytään ja kerrotaan illan ohjelmasta.

Puhutaan osallistuvan isyyden hyödyistä. Diaesitys löytyy www.isännäköinen.fi

Ryhmiin jako tarvittaessa

Isät kiertävät teemoitettuja pisteitä.

Pisteiden teemat:

1. Sukupuoliroolit ja -stereotypiat

Vetäjä esittää sukupuolistereotyyppisen väittämän ja isät pohtivat väittämää omasta näkökulmastaan ja asettuvat janalle sen mukaan, mikä kohta janalla kuvaa parhaiten heidän omaa mielipidettään (täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä)

2. Isän voimavarat ja vahvuudet

Vahvuuskorttien avulla pohditaan mikä isyydessä on innostavaa, mikä isyydessä on haastavaa ja millaisia vahvuuksia haluaisit saada itsellesi ja minkälaisissa tilanteissa tarvitsisit niitä?

3. Isän merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle

Lyhyt alustusluento aiheesta isän merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle.
Keskustelua.

Pisteiden tarkemmat ohjeet www.isännäköinen.fi

Loppukeskustelu

ISÄTYÖN SUUNNITELMA

1. ISÄTYÖN SUUNNITELMA EDISTÄÄ ISIEN TASAVERTAISUUTTA PALVELUISSA

Isätyön suunnitelma on prosessi ja työväline, jonka avulla organisaatio voi arvioida ja kehittää isätyön osaamistaan ja isien tasavertaista kohtaamista. Isätyön suunnitelma tehdään yhteistyössä isäasiakkaiden, henkilökunnan ja organisaation johdon kanssa. Se auttaa organisaatiota etsimään konkreettisia toimenpiteitä, jotka edistävät isien tasavertaisuutta ja isien osallisuutta palveluissa.

Isätyön suunnitelman laadinta on osa perheitä ja isiä kohtaavien palveluiden yhdenvertaisuustyötä. Yhdenvertaisuustyön tavoitteena on auttaa organisaatiota tarkastelemaan omia toimintamallejaan ja tunnistamaan syrjiviä rakenteita sekä korjaamaan niitä. Yhdenvertaisuuteen vaikuttavat hyvin eritasoiset asiat. Ylemmällä tasolla esteitä ja toisaalta mahdollisuuksia voivat luoda esimerkiksi organisaatioiden rakenteelliset seikat ja viestinnän tavat, käytännön järjestelyiden tasolla taas pienet kohtaamistilanteiden yksityiskohdat tai vuorovaikutus. Laatimalla isätyön suunnitelman organisaatiot voivat kehittää palveluitaan isänäkökulma huomioiden läpi koko toiminnan, johtamisesta isien kohtaamiseen ja osallistamiseen.

Hankkeen aikana isätyön suunnitelmat laadittiin pilottiorganisaatioille. Näitä olivat Oulun kaupungin Kenttätien palvelukeskus, Järvenpään Perhetalo Joutsikki, Muuramen perhekeskus ja Kuopion kaupungin neuvolat ja kouluterveydenhuolto. Lopullinen malli on kehitetty näiden tulosten ja kokemusten pohjalta.

Isätyön suunnitelma on osa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kuuluu tasa-arvolain mukaisesti jokaisen viranomaisen velvollisuuksiin. Valtavirtaistamisella tarkoitetaan sitä, että kaikkia toimenpiteitä ja päätöksiä arvioidaan sekä naisten että miesten kannalta. Lapsiperheille suunnatut palvelut, kuten neuvola, varhaiskasvatus ja perusopetus, kohtavat sekä äitejä että isäiä. Näitä sekä muita, esim. kolmannen sektorin toteuttamia

lapsiperhepalveluita, tulee kehittää myös sukupuolinäkökulma huomioiden. Sillä, miten sukupuolinäkökulma on huomioitu palveluiden kehittämisessä, on merkitystä palveluiden vaikuttavuuteen ja asiakkaiden hyvinvointiin.

Sukupuolinäkökulman huomioimisella pyritään ensisijaisesti kohdistamaan toimet niitä tarvitseville. Vanhemmille suunnatut palvelut kohdentuvat pääsääntöisesti

äiteihin ja äitiyttä tuetaan isyyttä enemmän. Perheistä puhuttaessa äidit ovat yhä näkymätön normi ja isät näkyvä poikkeus. Sukupuolinäkökulman huomioiminen edistää erityisesti isien tasavertaista kohtaamista palveluissa. Tavoitteena on, että jatkossa isät eivät enää näyttäytyisi poikkeuksena vaan tasavertaisena, isän näköisinä vanhempina.

Tasa-arvoisena pidetty tapa voi tosiasiallisesti aiheuttaa isien epätasa-arvoa

Yhdenvertaisuuspykälä velvoittaa sekä muodollisen että tosiasiallisen tasa-arvon edistämiseen. Tosiasiallisella tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, miten jollain tavallisena pidetyllä menettelytavalla saattaakin olla tosiasiallisesti toista sukupuolta syrjiviä vaikutuksia. Yhtenä esimerkkinä tästä ovat koulujen Wilma- tai muut tunnukset. Pääsääntöisesti tunnus annetaan vanhemmille ja he päättävät, kumman

nimiin tunnus otetaan; yleisimmin se on äiti. Toisen vanhemman - yleensä isä - halutessa tunnuksen, se pitää erikseen pyytää. Näin sinänsä tasa-arvoisena pidetty tapa tosiasiallisesti aiheuttaa isien epätasa-arvoa.

Tunnusten antaminen automaattisesti molemmille vanhemmille loisi tasavertaisemman pohjan ja kannustaisi useammin katveeseen jääviä isäiä osallistumaan ja

madaltaisi heidän kynnystään osallistua kodin ja koulun yhteydenpitoon.

Vanhempien barometriin vastanneissa perheissä äiti oli yleensä se vanhemmista, joka ensisijaisesti hoiti yhteyttä lapsen kouluun (noin 75 prosenttia). Isän kouluyhteyksien ensisijaiseksi hoitajaksi ilmoitti vain 3,4 prosenttia alakoululaisten ja 4,8 prosenttia yläkoululaisten vanhemmista.

Kohtaavatko palvelut vain uuden sukupolven osallistuvat isät, jättäen palveluiden ulkopuolelle isät, jotka tarvitsevat paljon rohkaisua tai vetovoimaa palveluihin?

Isä voi kokea ulkopuolisuutta palveluissa sekä haastavan tilanteensa että isyyden perusteella

Moniperusteisesta syrjinnästä puhutaan silloin, kun henkilö tulee syrjityksi useammasta kuin yhdestä syystä – esimerkiksi päihdeongelmainen isä voi kokea syrjintää ja ulkopuolisuutta palveluissa sekä päihdeongelman että isyyden perusteella. Useammilla tavoilla huonommassa asemassa olevilla on erityinen riski joutua väliinputoajiksi viranomaistoiminnassa

ja palvelujen asiakkaina. Syrjinnän poistamiseksi tarvitaan usein sukupuolen ohella myös muiden tekijöiden tai toimintakykyerojen tarkastelua.

Palveluita kehitettäessä on tärkeää huomioida myös eri isäryhmien, etenkin haastavissa elämäntilanteissa olevien, välinen yhdenvertaisuus. Kohtaavatko palvelut vain uuden sukupolven osallistuvat isät,

jättäen palveluiden ulkopuolelle isät, jotka tarvitsevat paljon rohkaisua tai vetovoimaa palveluihin? Myös isyyden huomioiminen miehen hyvinvointia lisäävänä ja ylläpitävänä tekijänä on oleellista. Tukevatko erityisesti korjaavat sosiaali- ja terveyspalvelut miehen isyyttä vai odotammeko, että mies on riittävässä määrin kuntoutunut, ennen kuin isyyttä voidaan tukea?

Isät mukaan palveluiden kehittämiseen

Isien tasavertaisuuden edistämiseen kuuluu myös sosiaalisesti esteettömän toimintaympäristön luominen, jossa jokainen voi olla oma itsensä vailla pelkoa syrjinnästä tai kokemusta ulkopuolisuudesta. Sillä taataan turvallinen, tasavertainen ja esteetön palvelu, tila tai viranomaiskäytäntö.

Eriyksen tärkeää olisi saada isät mukaan palveluiden suunnitteluun, jotta heidän näkökulmansa tulee huomioiduksi ja palvelu on esteetön eri sukupuolille.

Isien osallisuus vanhemmille suunnatuissa kyselyissä on yleensä hyvin matala. Vanhempien barometri 2018 -kyselyyn

vastanneista 87,3 prosenttia oli naisia ja 12,5 prosenttia miehiä. Myös kouluterveyskyselyn (Huoltajat 2017) vastaajissa naiset (äidit) ovat huomattavan yliesiintyneitä (85%). Isätyön suunnitelma on yksi tapa osallistaa isät palveluiden kehittämiseen ja saada heidän äänensä kuuluviin.

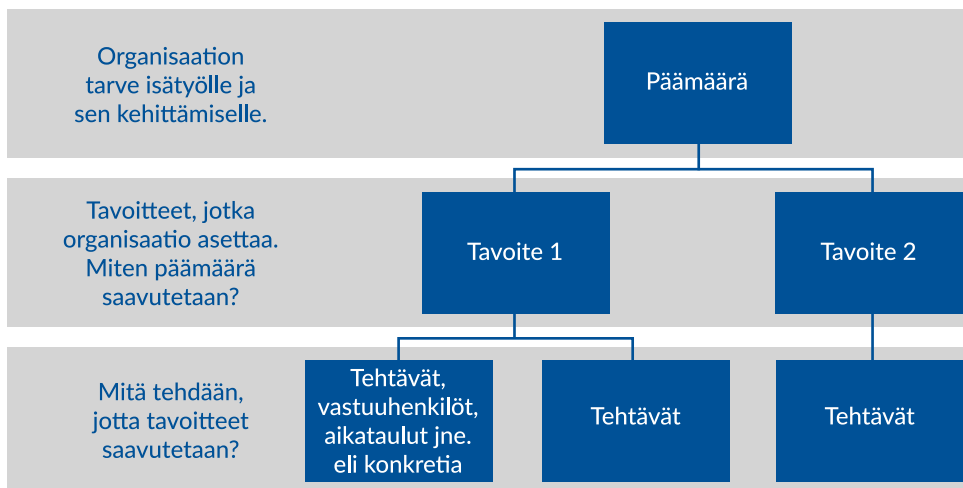

2. ISÄTYÖN SUUNNITELMA -PROSESSI

Suosittellemme, että prosessin aluksi tai sen aikana henkilökunta käy läpi Isän näköinen kohtaaminen -oppimateriaalin, jolla lisätään työntekijöiden ymmärrystä sukupuolen vaikutuksesta siihen, miten kohdataan toinen ihminen ja miten se erityisesti isien kohtaamisessa ilmenee. Sukupuolisensitiiviseen ja isäerityiseen työtöteeseen perehdyttävä koulutus auttaa henkilökuntaa huomioimaan sukupuolinäkökulman käytännön työssä.

Isätyön suunnitelma auttaa organisaatioita varmistamaan, että sukupuolten tasa-arvo toteutuu vanhemmille suunnatuissa palveluissa. Se laaditaan organisaation isätyön osaamisen kehittämiseksi ja näkyväksi tekemiseksi. Suunnitelma auttaa organisaatioita etsimään käytännön menetelmiä ja toteuttamaan toimenpiteitä, jotka edistävät isien tasavertaisuutta palveluissa.

Isätyön suunnitelman laadinnassa ovat mukana organisaation johto, henkilöstö ja organisaation isäasiakkaat. Näin näkökulma isätyöhön ja sen kehittämiseen on laaja. Suunnitelmassa otetaan huomioon organisaation nykyiset resurssit: uudet toimintatavat perustuvat resurssien kohdentamiseen ja uudelleen organisoimiseen. Tavoitteena on, että organisaatio löytää uuden toimintakulttuurin ja omaksuu isää huomioivan työotteen. Isätyön suunnitelma on jatkuva prosessi, jota seurataan säännöllisesti ja päivitetään tarvittaessa.

Kenelle tarkoitettu

Työkalu soveltuu organisaatioille, jotka kohtaavat jo isiä, mutta myös organisaatioille, jotka kehittävät uutta toimintaa ja haluavat alusta saakka varmistaa sukupuolinäkökulman huomioimisen palvelussaan. Työkalua voidaan käyttää myös organisa-

tioissa, joiden pääasiallinen tehtävä ei ole tukea vanhemmuutta tai tuottaa lapsiperhepalveluita, mutta joiden asiakkaina on isiä. Tällöin isätyön kehittämisen tavoitteena on parantaa esimerkiksi asiakkaiden kuntoutumista.

Isätyön suunnitelman voidaan tehdä organisaation eri tasoilla esim. kunnan varhaiskasvatukselle tai yksittäiselle päiväkodille.

Isätyön suunnitelman neljä vaihetta

Yleisenä lähtökohtana isätyön suunnitelmilla on edistää isien tasavertaisuutta kasvattajana ja vanhempana. Organisaation lähtökohta isätyön suunnitelmalle voi olla esim. tarve isien parempaan huomioimiseen, isätyön aloittamiseen tai isätyön osaamisen kehittämiseen. Eräässä pilottiorganisaatiossa lähtökohtana oli kartoittaa nykyistä isätyön tilaa, toimivia käytänteitä ja mahdollisia kehittämiskohteita.

Kun organisaatio on päättänyt aloittaa isätyön suunnitelman laadinnan, on tärkeää osoittaa vastuuhenkilö. Prosessiin tulee myös varata riittävästi aikaa, jotta erityisesti kartoitustyö ja tavoitteiden asettaminen on laadukasta.

Suosittelemme, että jokaisesta vaiheesta tehdään myös kirjallinen dokumentti, johon keskeiset huomiot kirjataan. Lopuksi kootaan isätyön suunnitelma asiakirjaksi.

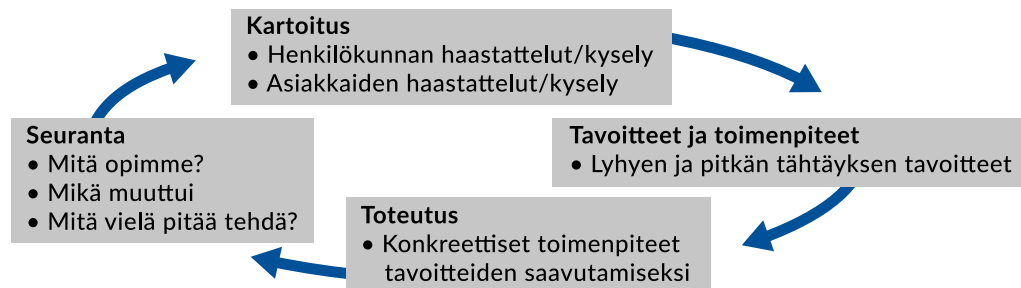
Toimenpiteiden toteuttamiseen tulee varautua aika- ja talousbudjetissa sen mukaan, millaisia toimenpiteitä organisaatio suunnittelee tekevänsä. Olemme arvioineet kunkin osavaiheen aika-arvion pilottiorganisaatioiden käyttämän ajan perusteella. Ne ovat suuntaa antavia.

HYVÄ HUOMATA:

Asialle motivoituneet työntekijät ja johto edistävät suunnitelman tekoa. Kiinnitä siis huomioita motivointiin!

Vastuuhenkilön nimeäminen ja työajan resursointi arviointi- ja suunnitelmatyöhön on tärkeää.

PROSESSI KOOSTUU NELJÄSTÄ VAIHEESTA:

KARTOITUS

Kartoituksen tavoitteena on selkeyttää isätyön kehittämisen ja isien kohtaamisen tarpeet organisaatiossa. Se vastaa kysymyksiin:

- Mitä jo tehdään, jotta isät huomioidaan tasavertaisesti?
- Mitä vielä tarvitaan, että organisaatiomme on isäystävällinen?

Kartoitusta tehtäessä voidaan käyttää hyväksi mm. havaintoja ja tilastoja organisaation isä-asiakkaista, organisaation isätyön osaamisesta ja isien huomioimisesta.

Osallista kartoitukseen esim. haastattelulla tai kyselyllä

- asiakasisät
- henkilökunta
- organisaation johto

Erlaisia tapoja osallistaa eri ryhmiä arviointityöhön löydät

esim. www.innokyla.fi ja

www.toimeksi.fi/kansalais-ja-yhdistystoimijoille/arvioinnin-tyokaluja-ja-menetelmia/

Esimerkkejä asiakkaille ja henkilökunnalle suunnatuista kyselyistä on liitteinä s. 74 alkaen.

HYVÄ HUOMATA:

Ryhmähaastattelu työntekijöille toimi pilottivaiheessa hyvin pienessä organisaatiossa. Se mahdollisti ajatusten pallottelun muiden työntekijöiden kanssa ja vei myös vähemmän aikaa kuin haastattelut erikseen.

Palautteen keräämiseen isiltä kannattaa varata reilusti aikaa ja sitoa se suoraan asiakaskäyntien runkoon.

Voit käyttää apuna tarkistuslistaa (liitteenä s. 75), kun arvioit organisaation isäystävällisyyttä

Aika-arvio:

- 1–8 h kartoitusmenetelmien laadintaan ja taustatyöhön
- 1–2 h isähaastatteluihin tai vastausten purkuun
- 1–2 h työntekijöiden osallistumiseen
- 1–2 h kirjaamiseen

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kartoituksen perusteella asetetaan ja kirjataan tavoite tai tavoitteet. Niitä voivat olla esimerkiksi viestinnän parantaminen isänäkökulmasta tai henkilöstön osaamisen kasvattaminen. Tavoitteena voi myös olla isien kohtaamisen ja osallisuuden parantaminen.

Esimerkkejä tavoitteista, joita kirjattiin pilottiorganisaatioiden isätyön suunnitelmiin:

- Isien näkemykset palvelun laadusta ja heidän kehitysideansa saadaan kattavammin näkyviin ja hyödynnettyä toiminnan kehittämisessä.
- Työntekijöillä on riittävästi osaamista isyyden puheeksiottoon.
- Organisaatiolla on tilat ja henkilöstöllä aikaa isyyden puheeksiottoon.

Tavoitteiden asettamisen jälkeen sovitaan toimenpiteet. Niiden tulee olla konkreettisia tekoja, jotka voidaan helposti todentaa. Toimenpiteet aikataulutetaan ja niiden toteuttamisesta vastaavat henkilöt valitaan. Näin edistetään niiden jalkautumista työarkeen.

Toimenpiteet on hyvä jaotella niiden vaatiman ajan ja suunnittelun mukaan heti toteutettaviin, lyhyen tähtäyksen ja pitkän tähtäyksen toimenpiteisiin.

- Heti toteutettavat toimenpiteet ovat yksinkertaisia toimintatapamuutoksia.
- Lyhyen tähtäyksen toimenpiteet vaativat suunnittelua ja järjestelyä. Näitä voivat olla esimerkiksi erilaiset yhteistyötoiminnat ja henkilöstön koulutukset.
- Pitkän tähtäyksen toimenpiteet vaativat isompia lisäresursseja tai jopa lakimuutoksia. Nämä tuodaan esille, mutta näihin ei käytännön tasolla pyritä vaikuttamaan.

Esimerkkejä toimenpiteistä, joita kirjattiin pilottiorganisaatioiden isätyön suunnitelmiin:

- Käytäntöä muutetaan siten, että ryhdytään jakamaan aina kaksi kappaletta palautekyselyitä perheille. Kannustetaan isiä antamaan aktiivisemmin palautetta.
- Henkilökunta osallistuu Erityisesti Isä -koulutukseen marraskuussa.
- Muokataan esitietolomaketta niin, että kysytään myös asiakkaan vanhemmuudesta.

HYVÄ HUOMATA:

Jos tavoitteita on vaikea löytää, voi isätyön suunnitelma hyödyttää kuitenkin organisaation tietoisuuden lisääntymistä. Tällöin voidaan todeta, että teemme jo hyvää sukupuolisensitiivistä ja isiä huomioivaa työtä.

Jos organisaatio on pieni, voi työntekijöiden osuuden kartoituksesta ja tavoitteiden asettamisesta tehdä samalla kertaa. Tässä tapauksessa isäasiakkaiden tuottama tieto on hyvä kerätä etukäteen.

Tavoitteen asettaminen ja käytännön toteutussuunnitelma voidaan tehdä myös samaan aikaan. Tämä soveltuu erityisesti pienille organisaatioille, joissa resursseista vastaava johto osallistuu suunnitelman laadintaan.

Aika-arvio:

- 1–2 h tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamiseen (esim. henkilöstökokous)
- 1 h muistion kirjaamiseen

TOTEUTUS

Isätyön suunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamisen jälkeen on tärkeää huolehtia, että sovitut toimenpiteet tulee käytännössä toteutettua. Jo niitä suunniteltaessa on hyvä sopia, millä aikataululla ne laitetaan käytäntöön ja kuka vastaa niiden toteuttamisesta.

Kun toimenpiteet ovat konkreettisia ja helposti todennettavia, on myös niiden toteuttaminen helpompaa. Toimintatapamuutokset, joilla pyritään lisäämään esimerkiksi sukupuolisensitiivistä isien kohtaamista, vaativat henkilöstöltä aktiivista oman työn reflektointia ja kehittämismyönteisyyttä. Tätä ajatellen on hyvä pitää muutenkin isysteemaa esillä isätyön suunnitelman laatimisen jälkeen. Vastuuhenkilö voi muistuttaa sovitusta toimintatapamuutoksista säännöllisesti.

Myös isätyön huoneentaulu asiakas- tai henkilöstön tilassa muistuttaa, miten tärkeää on kohdata myös isät. Huoneentaulun löydät www.isannakoinen.fi.

SEURANTA

Sovittujen toimenpiteiden seuranta ja vaikutusten arviointi on tärkeä osa isätyön suunnitelmaa. Siihen on hyvä sopia vastuuhenkilö. Ensimmäinen seuranta on hyvä tehdä vuoden kuluttua. Sen jälkeenkin isätyön suunnitelma on hyvä päivittää säännöllisesti esimerkiksi joka toinen vuosi osana organisaation muuta kehittämistyötä.

Seurannassa tarkastetaan, että sovitut toimenpiteet on tehty ja tarvittaessa päivitetään niiden toteuttamissuunnitelmaa. Seurannassa on hyvä myös arvioida, olivatko sovitut toimenpiteet tehokkaita ja miten niiden vaikutukset ovat näkyneet työssä. Niiden, ja isäasiakkailta säännöllisesti kerätyn arviointitiedon pohjalta, laaditaan suunnitelman päivitys tuleville vuosille.

Aika-arvio:

1–2 h suunnitelman päivitykseen

3. ESIMERKKEJÄ KYSELYPOHJISTA

Tarkistuslista organisaatioille isänäkökulman arviointia varten

	kyllä	ei	ei sovellu
ORGANISAATIO			
Isyyden tukeminen näkyy strategiassa ja muissa toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa			
Organisaatio on laatinut isätyön suunnitelman			
Isätyön suunnitelma päivitetään säännöllisesti			
Organisaatio on nimennyt isätyöntekijän (vastuuhenkilön)			
Organisaatio kehittää isätyön osaamistaan (esimerkiksi koulutukset, rekrytointi)			
Organisaation isäkuva on yhdessä kartoitettu			
Organisaation isäkuva tukee tasavertaista vanhemmuutta			
ASIAKKAAT			
Asiakasryhmät on tunnistettu (tiedämme, millaisia isiä palvelumme kohtaa)			
Asiakaspalautetta kerätään säännöllisesti isiltä			
Asiakaspalautetta käsitellään säännöllisesti			
VIESTINTÄ			
Kutsu lähetetään molemmille vanhemmille, tarvittaessa erikseen			
Organisaation viestintä puhuttelee myös isiä			
Organisaation materiaalissa kuvataan isä hoivaavana vanhempana			
KÄYTÄNTEET			
Tapaamisajat ovat myös työssäkäyville vanhemmille (useimmin isiä) sopivia			
Miesasiakkaalta kysytään vanhemmuudesta			
Isäasiakkaalta kysytään, kaipaako hän tukea vanhemmuuteen			
Henkilökunta ymmärtää ja tunnistaa isyyden merkityksen miesten hyvinvoinnille			
Puhumme erikseen isistä ja äideistä, kun se on tarpeellista isien tasavertaisuuden edistämiseksi			
Käytämme termejä "vanhemmuus" tai "perhe", kun se on vanhempien yhdenvertaisuuden edistämiseksi oleellista			
Teemme aktiivisesti toimia, jotka edistävät isien osallistumista palveluihimme			
Järjestämme erikseen toimintaa isille			

Esimerkkihaastattelu isille (1)

Soveltuu organisaatioille, jotka kohtaavat jo isiä ja haluavat kehittää palvelunsa laatua. Kysely on helppo toteuttaa sähköisesti tai paperisena. Lisää halutessasi avoimia kysymyksiä ja mahdollisuus antaa palautetta.

Millaisia kokemuksia sinulla on työntekijöiden kohtaamisista ja vuorovaikutuksesta? (Aseta arviointiasteikko itse esim. 1–5 tai hymynaamat)

- Koen, että minut kohdataan tapaamisissa hyvin.
- Koen, että isyys on huomioitu palveluissa.
- Koen, että saan ääneni kuuluviin palveluissa.
- Koen, että näkemyksistäni ollaan kiinnostuneita.
- Minulla on tunne, että olen itse voinut vaikuttaa asioihini palveluissa asioidessani.
- Koen, että kohtaamistilanteissa tuetaan mahdollisuuttani olla osallistuva isä.
- Olen saanut minua kiinnostavaa tietoa tapaamisissa.

Millaisia kokemuksia sinulla on palvelun rakenteista, käytänteistä ja toimintatavoista? (Aseta arviointiasteikko itse esim. 1–5 tai hymynaamat)

- Organisaation järjestelyt (esim. tapaamisten paikka on helposti saavutettavissa, tapaamisajat ovat minulle sopivat) tukevat osallistumistani.
- Koen, että organisaatiossa on tarjolla minulle tarpeellista tietoa (esim. nettisivut, viestintä, esitteet yms.).
- Koen, että organisaation viestintä sujuu tasapuolisesti molempien vanhempien suuntaan.
- Koen, että organisaatio ja sen käytänteet tukevat mahdollisuuttani olla osallistuva isä.

Avoimet kysymykset:

- Millaista tukea olet saanut isänä?
- Millaista erityistä toimintaa tai tukea organisaatiomme voisi isille tarjota? Millaiseen toimintaan voisit osallistua?
- Onko organisaatiomme luonteva taho saada tukea isyyteen tai osallistua isille suunnattuun toimintaan?

Esimerkkihaastattelu isille (2)

Soveltuu organisaatioille, joissa halutaan tukea isyyttä osana muuta psykososiaalista tai kuntouttavaa työtä.

Suosittelaa tehtäväksi ryhmähaastatteluna kokoamalla 3–10 kehittäjäasiakkaan ryhmä.

Aihealueet

- Miten isyys tulee puheeksi organisaatiossa? Pitäisikö se ottaa puheeksi? Miten?
- Onko palvelu luonteva taho puhua isyydestä ja sen haasteista? Miksi ei? Miksi on?
- Miten palveluun ensisijaisesti ohjaava haaste (esim. sairaus, vamma, riippuvuus) haastaa isyyttä?
- Miten isyyttä olisi hyvä käsitellä osana muuta kuntouttavaa tai hoidollista ohjausta?
- Mitä toiveita tai ohjeita haluatte antaa organisaatiollemme, että osaisimme paremmin huomioida isyyden?

Esimerkkikartoitus henkilökunnalle (1)

Soveltuu esim. kehittäispäivän teemaksi ja pienissä ryhmissä pohdittavaksi. Voidaan myös toteuttaa kirjallisena kyselynä.

Aihealueet

- Osallistuvatko isät palvelun tapaamisiin? Tunnistatteko jotakin ryhmää isistä, joiden toivoisitte osallistuvan enemmän? Onko teillä isille suunnattua toimintaa? Jos ei, niin pitäisikö olla? Minkälaista?
- Mitä erityisiä haasteita isien kohtaamisessa on? Mitä ammattilaisena toivotte isiltä?
- Soveltuvatko organisaation työtilat isien kohtaamiseen? Onko lainsäädännössä, resursseissa tai käytännössä jotain sellaista, joka vaikeuttaa isien osallisuutta palveluissanne?
- Onko teillä riittävästi aikaa isien kohtaamiseen? Onko osaamista isien kohtaamiseen? Millaista osaamista tarvitsette lisää?
- Jos sinä saisit päättää, mitä tekisit isien hyvinvoinnin ja osallisuuden lisäämiseksi? Tai onko sinulla muita kehittämisideoita vanhemmuuden tukemiseen?

Esimerkkikartoitus henkilökunnalle (2)

Soveltuu organisaatioille, jotka haluavat kartoittaa isien kohtaamiseen liittyviä rakenteellisia haasteitaan. Tavoitteena on löytää sellaisia tiedostamattomia toiminta- tai ajattelutapoja, jotka voivat aiheuttaa isien syrjäytymistä palveluissa.

Asiakkuusprosessi

- Mistä asiakkaat tulevat? Kuka varaa ajan? Kutsutaanko vanhemmat vai äiti ja isä erikseen?
- Ensimmäinen tapaaminen. Miten ja millä tavalla vanhemmat kohdataan? Miten keskustelu avataan? Oletetaanko, että molemmat vanhemmat paikalla?
- Jatkotapaamisten sopiminen, yhteydenpito. Sovitaanko yhteyshenkilöä? Millä perusteella? Kummalle soitetaan helpommin?

Rakenteet

- Onko asioita, jotka estävät tai hankaloittavat isien osallistumista? Esimerkiksi rakenteet, tilat, aikataulut, käytännöt ja viestintä.
- Miten palveluista viestitään? Onko organisaatiolla erillistä viestintää isille ja äideille? Kaipaavatko isät erityyppistä viestintää kuin äidit? Millaista?
- Mitä viestintäkanavia organisaatiossa käytetään? Tukevatko ne isien osallisuutta ja tiedon saantia?
- Resurssit: rahoitus, lainsäädäntö, aikaresurssit – vaikuttavatko ne organisaation palveluihin niin, että isien palvelut jäävät toteuttamatta? Mitä tehtäisiin, jos ne eivät olisi rajana?

Isien erityiset haasteet

- Millaisia (erityis)isäryhmiä organisaation palveluissa on?
- Mitä haasteita heidän kohtaamisessaan ja tukemisessaan voi olla?

Isille suunnattu tuki

- Onko organisaatiolla erikseen isille suunnattua tukea/toimintaa? Miksi ei?
- Onko organisaation palvelu luonteva paikka isyyden tukemiseen?

Kohtaaminen

- Miten isät eroavat asiakkaina äideistä? Mitä erityisiä haasteita nousee esiin isien kanssa?
- Millaisiin asioihin isät voivat tarvita erityistä tukea?
- Kuinka jokaisen omassa työssä tuetaan isyyttä? Mitkä asiat ovat helpottaneet isien kohtaamisessa? Esimerkkejä hyvistä käytännteistä.
- Mitä isiltä odotetaan ja toivotaan?

Esimerkkikartoitus organisaatiolle, joka miettii isille suunnatun palvelun käynnistämistä

Asiakasprofiilin kartoitus

- Onko teillä asiakkaita, jotka ovat myös isiä? Kuvatkaa tyypillinen tai pari tyypillistä asiakasprofiilia (asiakkaat, jotka ovat myös isiä) lyhyesti. Jos isäasiakkaita ei ole, miettikää, ketä haluatte tavoittaa ja ketä toimintanne parhaiten palvelisi.

Asiakasohjaus ja isyyden puheeksiotto

- Miten asiakkaat ohjautuvat teidän palveluihinne? Onko isyys määrittävä tai oleellinen tekijä? Millaisessa tilanteessa isyys voisi olla oleellinen tekijä teille ohjattaessa?
- Miten isyys tulee puheeksi? Kuka ottaa / voisi ottaa puheeksi, miksi? Millaisessa tilanteessa? Miksi luulette, että asiakkaat haluavat / eivät halua puhua isyydestään teidän palveluissanne? Onko palvelunne hyvä paikka puhua isyydestä / tukea isyyttä? Miksi?

Isyyden tukeminen

- Millaiset teemat nousevat esille isien puheissa? Millaisiin haasteisiin uskotte voivanne vaikuttaa isyydessä? Miksi? Ryhmä- vai yksilötukea? Voitte myös hahmotella lyhyesti, mitä/millaista tuki voisi olla. Mitä lisäarvoa isyyden tukeminen tuo peruspalveluihinne?

Palvelutarve

- Tiedätkö, onko vastaavia palveluita muualla? Onko ilmennyt, että palvelulle on tarvetta? Mistä, miten? Mitä muuta haluatte kertoa isyyden tukemisesta palveluissanne?

SWOT

- Mitä vahvuuksia organisaatiossa on isätyön kehittämiseksi (esimerkiksi innostus, osaaminen, resurssit) ja isyyden tukemisessa?
- Mitä heikkouksia?
- Millaisia mahdollisuuksia organisaatiolla on kehittää isätyötä ja tukea isyyttä?
- Mitä uhkia näette isätyön kehittämisessä ja isyyden tukemisessa? Mikä voi mennä pieleen?

LOPPUSANAT

P: Matka isyyteen on hienoimmillaan miehen matka itseen. Kokemukset omasta isästä, omat odotukset elämälle, yhteiskunnan asettamat roolit ja lapsen äidin toiveet miehelle ovat asioita, joiden myötä mies alkaa määritellä itseään isänä. Rakkaus isän ja lapsen välillä on lopulta paras ja tärkein suuntaviitta isäksi kasvamisessa. Omanlaisensa matka isäksi kuljetaan silloin, kun elämässä on sairautta tai miehen ei ole mahdollista jakaa arkea lapsensa kanssa.

M: Minun ensimmäisiä vahvoja muistojani isästä on se hetki, kun meille tuli koira-pentu ja katseemme osuivat yhteen. Sitä riemun ja yhteenkuuluvuuden tunnetta on vaikea kuvailla. Nyt vasta kahden lapsen äitinä ymmärtää vanhemmuutta paremmin ja sitä, miten isän rakkaus näkyi arjen pienissä teoissa. Siinä kun syötiin salaa vieraille varatut keksit nurkkakaapista tai karattiin kahdestaan lauantai-aamuna torille.

P: Oma matkani isäksi alkoi reilut 30 vuotta sitten. Oma isäni oli sodankäynyt mies ja sota näkyi hänessä. Oman ensimmäisen lapseni synnyttyä päätin, että en toista oman isäni miehen malleja. On hyvä, että mies suhtautuu isyyteen myös tahtomisen ja tietoisien prosessien kautta. Vähintään siinä vaiheessa, kun pieni vauva on isän sylissä, luontokin astuu auttamaan miestä.

Nyt kolmen lapsen isänä, kahden lapsen ukkina, kahden vävyn appiukkona ja oman isäni haudanneena luulen ymmärtäväni isyydestä jotakin. Isyys on elämänikäinen matka eikä siinä tulla valmiiksi. Isä-ihannekuvista joutuu luopumaan, kun kerta kerran jälkeen on todettava oma keskeneräisyytensä.

M: Äitinä olen saanut seurata lasteni ja heidän isänsä suhdetta ja sen kehittymistä. Mieheni halusi jäädä molempien lasten kanssa pidemmäksi pätkäksi kotiin. Ne kuu-kaudet vahvistivat hänen ja poikien keskinäistä suhdetta ja sai minut kokemaan äitinä välillä myös ulkopuolisuutta. Sitten tajusin, että näin sen kuuluukin olla. Isällä on lasten kanssa omat jutut, minulla omani ja sitten on vielä ne perheen yhteiset hetket. Lasten syntymän jälkeen oma isäni on ollut pappi. Pappi, joka hakee poikia päiväkodista ja koulusta, vie seikkailulle metsään ja kirjastoon, laittaa polveen laastarin ja pitää sylissä. Oma suhteeni isääni on muuttunut lasten syntymän jälkeen. Isä on tuonut uudenlaista turvaa aikuisuuteen pappana, joka tulee apuun kun arjen kiireet meinaavat kaatua päälle.

P: Kun liioista vaatimuksista on luovuttu ja monimutkaiset kasvatustavat unohdettu, jäljelle jää sittenkin tärkein. Omana aitona itsenään rennosti läsnä oleva isä. Isän rakkaus lapseen ja lapsen rakkaus isään. Siinä se on.

Setlementtiliiton toimistossa Helsingissä 28.11.2019

Pentti Lemmetyinen
Toimitusjohtaja

Mona Särkelä-Kukko
Järjestöjohtaja

LÄHTEET

ISÄN NÄKÖINEN KOHTAAMINEN

- Aalto, I. 2012. Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1900-luvun isyyskeskusteluissa. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112, Jyväskylän yliopisto.
- Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Jokinen, A. (toim.), Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Reinikainen, R. 2017. Miten isiä tuetaan neuvolapalveluissa? Kirjallisuuskatsaus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Kela 2018. Isyysvapaaudistus lisäsi isien vapaiden käyttöä vain vähän. <https://www.kela.fi/-/isyysvapaaudistus-lisasi-isien-vapaiden-kayttoa-vain-vah-1>
- Ympäristöministeriö. Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. https://www.ym.fi/fi-FI/Ministerio/Tavoitteet_ja_tulokset/Toiminnallinen_tasaarvo_ja_yhdenvertaisuus

OSALLISTUVA ISYYS ON HYVÄKSI KOKO PERHEELLE

- Mykkänen, J. & Aalto, I. 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto | Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 34.
- Bartlett, E.E. 2004. The Effects of Fatherhood on the Health of Men: A Review of the Literature. *Journal of Men's Health and Gender Volume 1*, 159-169.
- Kekkonen, M., Lilja, J. & Nieminen, K. 2013. Isätietoa - Asiaa isyydestä ja sen merkityksestä, työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä isien kohtaamisesta lapsiperheiden palveluissa. Isänä työelämässä -hankkeen julkaisu.
- Lamb, M.E. (toim.). 2010. *The Role of the Father in Child Development*, 5th Edition. John Wiley & Sons, Inc., New Jersey.
- Holström, K. 2011. Isien osallistumisesta hyötyy koko perhe. Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/?x17665=1167686>
- American Psychological Association, Boys and Men Guidelines Group. 2018. *APA guidelines for psychological practice with boys and men.*
- Oikarinen, A. 2008. Kainuulaisten miesten terveyskäyttäytyminen – kulttuurinen näkökulma. Lääketieteellinen tiedekunta, Terveystieteiden laitos, Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos, Oulun yliopisto.
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. 2008. Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica*, 97, 153-158.

MUUTTUVAT MIEHEN MALLIT JA ISYYS

Miesten ja isien historiaa

- Husso, M. & Heiskala, R. (toim.). 2016. *Sukupuolikysymys*. Gaudeamus.
- Peitsalo, P. 2008. Miesryhmät - teoista sanoihin. *Miessakit ry:n julkaisuja 2008:I*.
- Peitsalo, P. 2013. Isäkuvan muodostuminen. Teoksessa Kekkonen, M., Lilja, J. & Nieminen, K., *Isätietoa - Asiaa isyydestä ja sen merkityksestä, työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä isien kohtaamisesta lapsiperheiden palveluissa*. Isänä työelämässä -hankkeen julkaisu.
- Kekkonen, M., Lilja, J. & Nieminen, K. 2013. *Isätietoa - Asiaa isyydestä ja sen merkityksestä, työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä isien kohtaamisesta lapsiperheiden palveluissa*. Isänä työelämässä -hankkeen julkaisu.
- Geary, D.C. 2009. *Male, Female: The Evolution of Human Sex Differences - 2nd edition*. American Psychological Association, Washington DC.
- Nyqvist, L. 2001. *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Miesten ja isien sosiaaliset haasteet

- Peitsalo, P. 2015. Miesnäkökulma hyvinvoinnin edistämisessä. Miessakit ry:n 20-v. juhluvuoden artikkelisarja.
- Rönkä, A. 1999. The accumulation of problems of social functioning: outer, inner and behavioral strands. Doctoral thesis. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 148. University of Jyväskylä.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sukupuolten hyvinvointi- ja terveyserot. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/hyvinvointi-ja-terveys/sukupuolten-hyvinvointi-ja-terveyserot>
- American Psychological Association, Boys and Men Guidelines Group. 2018. APA guidelines for psychological practice with boys and men.
- Rikoksentorjuntaneuvosto. Naisiin ja miehiin kohdistuva väkivalta. <https://rikoksentorjunta.fi/naisiin-ja-miehiin-kohdistuva-vakivalta>
- Vailla vakinaista asuntoa. Asunnottomuus. <https://vvary.fi/asunnottomuus/>
- Itsemurhat. <https://findikaattori.fi/fi/10>
- Kotro, Arno & Sepponen, Hannu T. (toim.). 2007. Mies vailla tasa-arvoa. Helsinki: Tammi.
- Maunu, A. 2014. Kuinka terveyttä tehdään? Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina. EHYT ry. Katsauksia 1/2014.
- Hanifi, R. 2015. Sosiaaliset suhteet järjestäytyvät uudelleen. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2015/sosiaaliset-suhteet-jarjestaytyvat-uudelleen/>
- Goleman, D. 2006. Emotional Intelligence. Bantam Books, New York.
- Väljijärvi, J. (toim.). 2019. Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7.
- Peitsalo, P. 2019. Mieserityisyys valmennuksessa. Teoksessa Haapanen, A. (toim.), Auta miestä mäessä. Nuorten miesten koulutus- ja työuravalmennusprosessi. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Bribiescas, R.G. 2008. Men - Evolutionary and life history. Harvard University Press.
- Mihin katosi ihana vanhemmuus? 2019. <https://www.puijola.net/2019/10/mihin-katosi-ihana-vanhemmuus/>

Isien erityiset haasteet

- Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Jokinen, A. (toim.), Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kurttila, T. 2015. Isät paremmin huomioon perhepalveluissa – isäneuvolat kuntiin. <http://lapsiasia.fi/tata-mielta/tiedotteet/tiedotteet-2015/lapsiasiavaltuutettu-isat-paremmiin-huomioon-perhepalveluissa-isaneuvolat-kuntiin/>
- Murto, P. 2016. Isä ja puolivuotias lapsi ryhmäneuvolassa. Asiakaspalvelun kehittäminen Nortamon perhekeskuksessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Terveyden edistämisen koulutusohjelma.
- Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. THL RAPORTTI 36/2011.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvatkaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Ambert, A-M. 1994. An International Perspective on Parenting: Social Change and Social Constructs. Journal of Marriage and the Family. Vol. 56 (3), 529–543.
- Perälä-Littunen, S. 2007. Gender Equality or Primacy of the Mother? Ambivalent Descriptions of Good Parents. Journal of Marriage and Family 69, 341–351.
- Kaufman, G. 1999. The Portrayal of Men's Family Roles in Television Commercials. Sex Roles - A Journal of Research. Volume 41, 439–458.
- Peitsalo, P. 2013. Mieskuvan ja isyyden muutokset. Teoksessa Kekkonen, M., Lilja, J. & Nieminen, K., Isätietoa - Asiaa isyydestä ja sen merkityksestä, työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä isien kohtaamisesta lapsiperheiden palveluissa. Isänä työelämässä -hankkeen julkaisu.

- Kaila-Behm A. 1997. Miehestä esikoisen isäksi. Kuopion yliopiston julkaisu E. Yhteiskuntatieteet 49. Kuopio.
- Säävälä H, Keinänen E. & Vainio J. 2001. Isä neuvolassa – työvälineitä ja ajatuksia vauvaa odottavien ja hoitavien isien kanssa työskenteleville. Tasa-arvojulkaisu 8. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Rytkönen, T., Saneri, I. & Tikka, T. 2011. Isyyden vahvistamisella turvaa koko perheelle. Teoksessa Simola, J., Ihalainen, J., Kuusinen-James, K., Seppänen, M. & Rytkönen, T. (toim.), Turvallinen perhe-elämä ei synny sattumalta. Kuntien palvelurakenteen kehittämisraportti.
- Halme, N. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia no 15. Helsinki.
- Soininen, M. 2010. Kunpa isi jaksaisi. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/kunpa-isi-jaksaisi-5308/>
- Sweeney, S., & MacBeth, A. 2016. The effects of paternal depression on child and adolescent outcomes: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 205(15), 44–59.
- Ramchandani, P., & Psychogiou, L. 2009. Paternal psychiatric disorders and children's psychosocial development. *The Lancet*, 374(9690), 646–653.

ISIEN TUKEMINEN PALVELUISSA: ISÄERITYINEN TYÖOTE

- Peitsalo, P. 2015. Miesnäkökulma hyvinvoinnin edistämisessä. Miessakit ry:n 20-v. juhlavuoden artikkelisarja. Oikeusministeriö, tietopankki yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä. <https://www.yhdenvertaisuus.fi/>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tasa-arvotiedon keskus. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo>
- Rytkönen, T., Saneri, I. & Tikka, T. 2011. Isyyden vahvistamisella turvaa koko perheelle. Teoksessa Simola, J., Ihalainen, J., Kuusinen-James, K., Seppänen, M. & Rytkönen, T. (toim.), Turvallinen perhe-elämä ei synny sattumalta. Kuntien palvelurakenteen kehittämisraportti.
- Vanhempien Barometri 2018. Koululaisten vanhempien näkemyksiä lapsen koulunkäynnistä sekä kodin ja koulun yhteistyöstä. Suomen Vanhempainliitto.
- Mykkänen, J. 2010. Isyyden tutkimus Suomessa 1990–2010. Teoksessa J. Mykkänen & I. Aalto (toim.), Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Haverinen, S. 2009. Isä äitiysneuvolan asiakkaana. Tutkimus isän roolista neuvolavastaanoton vuorovaikutuksessa. Tampereen yliopisto.
- Kekkonen, M., Lilja, J. & Nieminen, K. 2013. Isätietoa - Asiaa isyydestä ja sen merkityksestä, työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä isien kohtaamisesta lapsiperheiden palveluissa. Isänä työelämässä -hankkeen julkaisu.

ISYYDEN TUKEMINEN ERITYISISSÄ MUUTOS- JA KRIISITILANTEISSA

- Erityisesti isä -toiminta. Kirkkopalvelut ry. www.isaerityinen.fi
- American Psychological Association, Boys and Men Guidelines Group. 2018. APA guidelines for psychological practice with boys and men.
- Nauert, R. PhD. 2019. Dads' Postnatal Depression Linked to Depression in their Teenage Daughters.
- Jaworski, M. 2019. Psycom. Oh Baby: Postpartum Depression in Men is Real, Science Says.
- Paulson, J. & Bazemore, S. 2010 - Prenatal and Postpartum Depression in Fathers and Its Association With Maternal Depression - A Meta-analysis. *JAMA*. 303(19) : 1961-1969.
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2019. Synnytysmasennus.
- Linnankoski, J. 2015. Miesten eroryhmistä apua erokriisiin. Miessakit ry:n 20-v. juhlavuoden artikkelisarja.
- Kontula, O. 2013. Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. Perhebarometri 2013. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 47/2013.
- Metsä-Simola, N. 2018. Divorce, mental health and mortality: A longitudinal register study. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Kokkonen, S. 2003 Työttömänä isänä perheessä ja yhteiskunnassa. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura. Vammala: Vammalan kirjapaino oy.
- Waters, L. & Moore, K. 2002. Predicting self-esteem during unemployment: The effect of gender, financial deprivation, alternate roles, and social support. *Journal of employment counseling*. Vol. 39, 171–189.
- Tikka, T. 2015. Äkillisesti muuttunut isyys. *Miessakit ry:n 20-v. juhluvuoden artikkelisarja*.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2017. Isänä vankilassa. *Haaste* 1/2017.

SUKUPUOLI- JA KULTTUURISENSITIIVISYYS ON TIETOISTA MONINAISUUDEN HUOMAAMISTA

- Huuki T., Kivijärvi, A. & Lunabba, H. 2018. Poikatutkimus. Vastapaino.
- Husso, M. & Heiskala, R. (toim.). 2016. Sukupuolikysymys. Gaudeamus.
- Tripodi, V. 2014. Sukupuolen filosofia. Niin & Näin.
- Teräsaho, M. & Närvi, J. 2019. Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon: Analyysijä tasa-arvobarometrasta 2017. THL.
- Bribiescas, R.G. 2008. Men - Evolutionary and life history.
- Geary, D.C. 2009. Male, Female: The Evolution of Human Sex Differences - 2nd edition. American Psychological Association, Washington DC.
- Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hanke. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/>
- Westman, A.L. 2015. Ammatillinen korkeakouluopettajuus ja sukupuolitietoisuus. Tarinoita sukupuolesta, toimijuudesta ja pedagogisista käytännöistä. Karelia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A: Tutkimuksia, 2.
- Juutilainen, P.K. 2005. Johdatusta sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen. Teoksessa Leinonen, E. (toim). Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt-sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti.
- Jokinen, A. 2000. Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.
- Jokinen, A. 1999. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.
- Bahmani A. & Honkasalo V. 2016. Kulttuurisensitiivinen sukupuoli. Monikulttuurinen sukupuolisensitiivinen työ settlementiliikkeessä.

ISYYTTÄ TUKEVAT TYÖMENETELMÄT

- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. PS-kustannus.
- Jalkanen, A. 2007. Mukavia hetkiä äijäseurassa lasten ehdoilla. Osallistuminen isä - lapsi -toimintaan ja sen merkitys isille ja perheille. Kasvatustiede, Jyväskylän yliopisto.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. WSOY.
- Peitsalo, P. 2015. Miesryhmätoiminta ja sen toteuttaminen. *Miessakit ry:n 20-v. juhluvuoden artikkelisarja*.
- Saneri, I. 2015. Isäryhmätoiminta isyyden hyvinvoinnin vahvistajana. *Miessakit ry:n 20-v. juhluvuoden artikkelisarja*.

ISÄTYÖN SUUNNITELMA

- Seligson, A. 2008. Sosiaaliala ja sukupuoli. Sosiaalialan kehittämishankkeen sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:70.
- Vanhempien Barometri 2018. Koululaisten vanhempien näkemyksiä lapsen koulunkäynnistä sekä kodin ja koulun yhteistyöstä. Suomen Vanhempainliitto.
- Kouluterveyskysely 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>
- Sukupuolisilmäläsit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:13. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo>

Miten isiä, isyyttä ja isänä olemista voidaan tukea erilaisissa palveluissa?
Miten otamme isät yksilöllisemmin huomioon ja kohdennamme omia työtapojamme paremmin isille soveltuviksi ja heidät tavoittaviksi?

Isätyökirja on tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatustieteen ammattilaisille, opiskelijoille ja muille asiasta kiinnostuneille.

”Kun liioista vaatimuksista on luovuttu ja monimutkaiset kasvatustimet unohdettu, jäljelle jää sittenkin tärkein. Omana aitona itsenään rennosti läsnä oleva isä. Isän rakkaus lapseen ja lapsen rakkaus isään. Siinä se on.”

Isän näköinen -ESR-hanke toteutettiin vuosina 2018-2020 Suomen Setlementtiliiton ja Miessakkien toimesta.

Setlementti

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020